

เอกสารข่าวสารงานวิจัยและพัฒนา

Research and Development Newsletter

ปีที่ 17 ฉบับที่ 188 เดือนเมษายน 2561

- การทูตรัฐสภา (Parliamentary Diplomacy)
- การพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง
- การพัฒนาความเป็นเมือง (Urbanization) สู่ความเป็นเมืองน่าอยู่ในอนาคต

กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สำนักวิชาการ
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

เอกสารข่าวสารงานวิจัยและพัฒนา

Research and Development Newsletter

ปีที่ 17 ฉบับที่ 188

ประจำเดือน เมษายน 2561

วัตถุประสงค์

เพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข่าวสาร
ด้านการวิจัยและพัฒนา ซึ่งเป็นการเพิ่มพูนความรู้
ให้แก่บุคคลในวงงานรัฐสภา อันเป็นประโยชน์ต่อ
การปฏิบัติงานด้านนิติบัญญัติ

กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา
สำนักวิชาการ
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
ถนนประดิพัทธ์ เขตพญาไท
กรุงเทพมหานคร 10400
โทรศัพท์ 0 2244 2067-8
โทรสาร 0 2244 2062

ที่ปรึกษา

นายคุณวุฒิ ตันตระกูล
รองเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
นางอรรณพ พันธุ์เปรื่อง
ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ
นางสาวอุษา โฆษิตตระกูล
ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานวิจัยและพัฒนา

บรรณาธิการ

นางสาววิลาสิณี ฉายรัตน์ตระกูล

กองบรรณาธิการ

นางสาวนารีลักษณ์ ศิริวรรณ
นายสิริสุสร กระแสร์สุนทร
นายจันทมร สีหาบุญลี
นางสาวปิยะวรรณ ปานโต
นางสาววิมลรัศม์ ศานติธรรม
นางสาวปรียวรรณ สุวรรณสุนย์
นางสาวอัญชลี จวงจันทร์

ฝ่ายจัดพิมพ์

นางสาวธัญธิดา หาเรือนศรี
นางณัฐชานันท์ หนูทองอินทร์

ฝ่ายเผยแพร่

นางภักดิ์กัญญา มากห้องไทร
นางสาวนวลละออง พรแก้ว

บทบรรณาธิการ

เอกสารข่าวสารงานวิจัยและพัฒนาฉบับนี้เป็นฉบับที่ 188 ปีที่ 17 เดือนเมษายน 2561 ยังคงมีเนื้อหาสาระที่น่าสนใจ ประกอบด้วย คอลัมน์รอบด้านงานสภา ซึ่งนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับความรู้เรื่อง “การทูตรัฐสภา” เครื่องมือที่รัฐสภาทั่วโลกใช้ในการเจรจาต่อรองระหว่างรัฐและเป็นอีกหนึ่งเป้าหมายของการทำงานด้านต่างประเทศของรัฐสภา ซึ่งขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านต่างประเทศในส่วนที่รัฐบาลหรือการทูตของรัฐบาลไม่สามารถดำเนินการได้ คอลัมน์บทความวิจัย นำเสนอผลการวิจัยในส่วนที่เกี่ยวข้อง เรื่อง “การพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง” ประกอบด้วยเนื้อหาด้านการพัฒนาหลักสูตรการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการเรียนการสอน ตลอดจนผลการศึกษาความเป็นพลเมืองของผู้เรียนและข้อเสนอแนะทางพัฒนาที่เกี่ยวข้อง คอลัมน์งานวิจัยและพัฒนา นำเสนอผลการวิจัย 2 เรื่อง เรื่องแรก “บทบาทของผู้สูงอายุไทยต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่น” ประกอบด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับบทบาทและปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อผู้สูงอายุไทยในการมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่น รวมถึงข้อเสนอแนะทางที่หน่วยงานหรือองค์กร ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องควรดำเนินการทั้งในระดับนโยบายและการสร้างเครือข่ายในการทำงานด้านผู้สูงอายุ เรื่องที่สอง “ความเปลี่ยนแปลง กระบวนการสร้างและจรรโลงประชาธิปไตย และการเมืองในวิถีประจำวันในชนบทภาคกลาง” มีเนื้อหาเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ส่งผลให้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นมีความสำคัญและสัมพันธ์กับชีวิตของชุมชน จนเป็นผลให้การแสดงออกทางสังคมการเมืองเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ทั้งในมิติของชุมชนชาวนา การยังชีพของชนบท ตลอดจนรูปแบบหรือระบบความสัมพันธ์ของบุคคลและสถาบันในชุมชน โดยผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะในส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งในด้านกระบวนการและทิศทางการดำเนินนโยบายสาธารณะ คอลัมน์บทความที่น่าสนใจ เรื่อง “การพัฒนาความเป็นเมือง (Urbanization) สู่ความเป็นเมืองน่าอยู่ในอนาคต” นำเสนอแนวโน้มการขยายตัวของความเป็นเมือง ตลอดจนสภาพปัญหาและผลกระทบอันนำมาซึ่งการให้ความสำคัญต่อการทำให้เมืองมีความน่าอยู่ ด้วยวิธีการใน 20 ขั้นตอน สำหรับ 3 กลุ่มกิจกรรมที่ผู้เกี่ยวข้องต้องเลือกว่าจะเริ่มดำเนินกิจกรรมในกลุ่มใด เพื่อมาปรับใช้สำหรับการพัฒนาเมืองซึ่งให้พิจารณาจากความสะดวกคล่องเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่เมืองเป็นลำดับแรก คอลัมน์เกาะกระแสโพลล์ นำเสนอภาพลักษณ์คอร์รัปชันไทยตามผลการสำรวจของต่างชาติและผลการสำรวจความคิดเห็น เรื่อง “ปัญหาคอร์รัปชันในมุมมองคนไทย” โดยศูนย์วิจัยมหาวิทยาลัยกรุงเทพ หรือกรุงเทพโพลล์ ส่วนคอลัมน์รอบโลกวิจัย นำเสนอเรื่อง “คุณประโยชน์ของกัญชากับการรักษาโรค” ซึ่งเป็นผลการศึกษาทดลองเกี่ยวกับฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาของกัญชากับการยับยั้งการลุกลามของเซลล์มะเร็งและการทำลายเซลล์มะเร็ง

กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผู้อ่านจะได้รับสาระความรู้จากบทความในคอลัมน์ต่าง ๆ ของเอกสารข่าวสารงานวิจัยและพัฒนา ประจำเดือนเมษายน 2561 อนึ่ง ภาพปกและภาพประกอบจากนางสาวตวิษา แยมสะอาด นิตกรชำนาญการ กลุ่มงานกรรมาธิการกิจการชายแดน สำนักกรรมาธิการ 2 จึงขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

สารบัญ

หน้า

รอบด้านงานสภา

การทูตรัฐสภา (Parliamentary Diplomacy)	1
เรียบเรียงโดย วิลาสิณี ฉายรัตน์ตระกูล	

บทความวิจัย

การพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง	7
เรียบเรียงโดย อัญชลี จวงจันทร์	

งานวิจัยและพัฒนา

บทบาทของผู้สูงอายุไทยต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่น	14
เรียบเรียงโดย จันทมร สีหาบุญดี	

ความเปลี่ยนแปลง กระบวนการสร้างและจรรโลงประชาธิปไตย และการเมืองในวิถีประจำวันในชนบทภาคกลาง	19
เรียบเรียงโดย วิมลรักษ์ ศานติธรรม	

บทความที่น่าสนใจ

การพัฒนาความเป็นเมือง (Urbanization) สู่ความเป็นเมืองน่าอยู่ในอนาคต	24
เรียบเรียงโดย ปรียวรรณ สุวรรณสุนย์	

เกาะกระแสโพลล์

ปัญหาคอร์รัปชันในมุมมองคนไทย	32
เรียบเรียงโดย นารีลักษณ์ ศิริวรรณ	

รอบโลกวิจัย

คุณประโยชน์ของกัญชากับการรักษาโรค	38
เรียบเรียงโดย ปิยะวรรณ ปานโต	

รอบด้านงานสภา

การทูตรัฐสภา (Parliamentary Diplomacy)

เรียบเรียงโดย... วิชาลลณี ฉายรัตน์ตระกูล

ภาพจาก: <http://www.dmu.ac.uk/study/courses/postgraduate-courses/diplomacy-and-world-order-ma-degree/diplomacy-and-world-order-ma.aspx>

“การทูต (Diplomacy)” มีคำจำกัดความในหลายความหมาย อาทิ การทูตเป็นศาสตร์และศิลป์ หรือวิธีปฏิบัติขั้นการเจรจาระหว่างรัฐต่อรัฐ การทูตเป็นการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างประเทศด้วยวิธีการเจรจาซึ่งมีเอกอัครราชทูตหรือผู้แทนทางการทูตเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ การทูตคือการที่รัฐใช้วิธีการเจรจากันเพื่อทำความตกลงในเรื่องต่าง ๆ โดยการทูตเป็นสิ่งที่รัฐใช้มายาวนานตั้งแต่ช่วงปลายจักรวรรดิโรมันและได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายว่าเป็นอาชีพ ๆ หนึ่งในศตวรรษที่ 15 เมื่อแคว้นต่าง ๆ ของอิตาลีได้เริ่มแต่งตั้งเอกอัครราชทูตไปประจำการยังแคว้นอื่นในช่วง พ.ศ. 1944–2043 อย่างไรก็ตาม ในสมัยนั้นยังไม่มีกำหนดสถานภาพและระเบียบข้อบังคับของอาชีพการทูต จนกระทั่งศตวรรษที่ 19 คือ เมื่อ พ.ศ. 2358 หลังจากสงครามนโปเลียน (Napoleonic Wars) สิ้นสุดลง ราชทูตจากรัฐต่าง ๆ ในยุโรป ได้ประชุมร่วมกัน ณ กรุงเวียนนา เมืองหลวงของประเทศออสเตรีย หรือที่เรียกว่า การประชุมใหญ่แห่งเวียนนา (Congress of Vienna) เพื่อทำความตกลงระหว่างประเทศว่าด้วยการกำหนดสถานภาพและระเบียบข้อบังคับของอาชีพทูตขึ้นอย่างเป็นทางการ รวมทั้งจำแนกประเภทผู้แทนทางการทูตและจัดลำดับอาวุโส สำหรับให้รัฐต่าง ๆ นำไปถือปฏิบัติ ซึ่งรัฐได้ใช้การทูตเป็นเครื่องมือในการเจรจาระหว่างรัฐสืบเนื่องยาวนานมาจนทุกวันนี้

ปัจจุบัน การทูตกลายเป็นส่วนหนึ่งหรือสาขาหนึ่งของระบบการปกครองในทุกประเทศ และมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ดังเห็นได้จากเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ อาทิ ช่วงสงครามเย็น (Cold War) ระหว่าง พ.ศ. 2488–2534 รัฐต่าง ๆ พยายามใช้การทูตทุกวิถีทางเพื่อระงับ

ปัญหาหรือข้อพิพาทที่อาจนำไปสู่การเกิดสงครามเบ็ดเสร็จ (Total War) นอกจากนี้ กระทรวงการต่างประเทศได้แบ่งวิธีเจรจาทางการทูตออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้ (กระทรวงการต่างประเทศ, สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ, ม.ป.ป.)

การทูตตามปกติ (Normal หรือ Traditional Diplomacy) เป็นวิธีที่ทุกรัฐถือปฏิบัติกันมาตลอดจนกลายเป็นธรรมเนียม กล่าวคือ เอกอัครราชทูตจะทำหน้าที่เป็นตัวแทนของประเทศในการเจรจากับกระทรวงการต่างประเทศของอีกประเทศหนึ่ง

การทูตด้วยการประชุม (Conference Diplomacy) รัฐแต่งตั้งคณะผู้แทนเจรจาและหัวหน้าคณะผู้แทนเจรจาที่มีอำนาจเต็ม เพื่อเข้าร่วมการประชุมระหว่างรัฐ

การทูตส่วนบุคคล (Personal Diplomacy) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศตั้งแต่ 2 ประเทศขึ้นไป เจรจากันโดยตรง เพื่อระงับความขัดแย้งหรือทำความตกลงเรื่องหนึ่งเรื่องใดร่วมกัน

การทูตแบบสุดยอด (Summit Diplomacy) ประมุขของรัฐบาลหรือของรัฐจะไปร่วมประชุมกันเพื่อหาทางระงับปัญหา

การทูตรัฐสภา (Parliamentary Diplomacy) ประธานรัฐสภาและสมาชิกรัฐสภานำปัญหาไปพิจารณาร่วมกันในที่ประชุมระหว่างประเทศ เช่น การประชุมขององค์การรัฐสภาระหว่างประเทศ

คำว่า “การทูตรัฐสภา” เป็นคำใหม่สำหรับวงการการศึกษาและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รอบด้านงานสภานับนี้จึงขอเสนอบทความเรื่องการทูตรัฐสภา เนื่องจากเป็นเรื่องที่ได้รับความสนใจและนำมาปฏิบัติใช้จริงกับเวทีระหว่างประเทศในฐานะเครื่องมือที่ใช้ในการเจรจาระหว่างรัฐ สำหรับเสาะหาแนวทางการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน อย่างไรก็ตาม มีผู้ให้คำจำกัดความของ “การทูตรัฐสภา” ในหลายความหมาย ตัวอย่างดังต่อไปนี้

Frans W. Weisglas และ Gonnje de Boer ผู้เขียนบทความ เรื่องการทูตรัฐสภา ลงในวารสารวิจัยชั้นนำของโลกด้านการทูต The Hague Journal of Diplomacy (HJD) กล่าวว่า คำว่า การทูตรัฐสภา เริ่มเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปเมื่อไม่นานมานี้ เป็นคำที่ใช้อธิบายกิจกรรมระหว่างประเทศที่อยู่ภายใต้การดูแลและความรับผิดชอบของสมาชิกรัฐสภา เพื่อประโยชน์ในด้านการสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างรัฐ การส่งเสริมการตรวจสอบการทำงานของฝ่ายรัฐบาลอย่างละเอียดถี่ถ้วน การยกระดับการดำเนินบทบาทด้านนิติบัญญัติในฐานะตัวแทนของประชาชน และการสร้างความชอบธรรมตามระบอบประชาธิปไตยให้กับองค์การระหว่างประเทศ โดยเฉพาะในปัจจุบันซึ่งเป็นโลกไร้พรมแดนยิ่งแสดงให้เห็นว่า มีความจำเป็นที่สมาชิกรัฐสภาจากแต่ละประเทศต้องพิจารณาประเด็นปัญหาต่าง ๆ ร่วมกัน เพื่อเสนอทางเลือกในการแก้ไขปัญหาให้กับรัฐสภาของตน บนพื้นฐานกรอบแนวคิดระดับสากล อาทิ การแก้ไขปัญหาการค้าการร้ายข้ามชาติ การแก้ไขปัญหามลภาวะข้ามพรมแดน และอาจกล่าวได้ว่าการที่รัฐสภาได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในเวทีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเป็นผลพวงมาจากกระบวนการโลกาภิวัตน์ (Globalization) ซึ่งทำให้รัฐสภาต่าง ๆ มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันมากขึ้นอย่างต่อเนื่องและมีนัยสำคัญ (Weisglas & de Boer, 2007)

George Noulas ผู้เขียนบทความ เรื่องบทบาทของการทูตรัฐสภาต่อนโยบายด้านต่างประเทศ ลงในวารสารออนไลน์ Foreign Policy Journal กล่าวว่า การทูตรัฐสภา คือ บทบาทหน้าที่และการดำเนินงานของรัฐสภาในบริบทระหว่างประเทศและการทูตรัฐสภา ประกอบด้วย คุณลักษณะทางกฎหมายและคุณลักษณะ

ทางการเมือง คุณลักษณะทางกฎหมายของการทูตรัฐสภา ได้แก่ การใช้อำนาจเชิงสถาบันของรัฐสภาในบริบทความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ส่วนคุณลักษณะทางการเมืองของการทูตรัฐสภาคือ การกำหนดและการนำนโยบายด้านต่างประเทศไปปฏิบัติ ดังนั้น การทูตรัฐสภา จึงหมายถึง กิจกรรมของรัฐสภาที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศภายใต้ข้อจำกัดของอำนาจเชิงสถาบันในฐานะผู้เล่นสำคัญของบริบทการเมืองภายในประเทศ รัฐสภาจึงใช้การทูตรัฐสภาในการเจรจาอย่างไม่เป็นทางการระหว่างรัฐ เช่น การประสานความร่วมมือกับรัฐสภาอื่น ทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี นอกจากนี้ การทูตรัฐสภายังเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาความร่วมมือกับรัฐสภาต่างประเทศในยุคโลกาภิวัตน์เช่นในปัจจุบัน (Noulas, 2011)

Mirsada Hallunaj ผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์ชาวอัลบาเนีย ได้เขียนบทความ เรื่อง การทูตรัฐสภาในฐานะเครื่องมือที่ช่วยสนับสนุนนโยบายด้านต่างประเทศ ให้กับ The Institute for Cultural Diplomacy.inc ซึ่งเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนระหว่างประเทศที่ไม่แสวงหาผลกำไร กล่าวว่า การทูตรัฐสภา คือ มุมมองเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและรูปแบบของการทูตทางเลือกที่สำคัญ เนื่องจากปัจจุบันรัฐสภาได้มีบทบาทในเวทีการประชุมระหว่างประเทศเกี่ยวกับประเด็นที่มีผลกระทบต่อประชาคมโลก ซึ่งโดยทั่วไป ผู้คนอาจเข้าใจว่าการพิจารณาหรือหารือในประเด็นดังกล่าวเป็นหน้าที่ของฝ่ายบริหาร ซึ่งได้แก่กระทรวงการต่างประเทศ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศและนายกรัฐมนตรี แต่ในความเป็นจริงแล้วรัฐสภาหรือฝ่ายนิติบัญญัติก็มีบทบาทสำคัญเช่นกันในเวทีการประชุมระหว่างประเทศ ดังนั้น การทูตรัฐสภาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยรัฐสภาตั้งแต่สองแห่งขึ้นไปใช้เพื่อดำเนินการเจรจาประเด็นระหว่างประเทศที่สำคัญอย่างต่อเนื่อง (Mirsada Hallunaj, n.d.)

อย่างไรก็ตาม สหภาพรัฐสภา (Inter-Parliamentary Union: IPU) หรือองค์การความร่วมมือระดับรัฐสภาระหว่างประเทศที่ใหญ่ที่สุดของโลก ได้จำแนกความร่วมมือระหว่างประเทศของรัฐสภาออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ การทูตรัฐสภา (Parliamentary Diplomacy) ความร่วมมือระหว่างรัฐสภา (Inter-Parliamentary Cooperation) และความร่วมมือด้านวิชาการระหว่างรัฐสภา (Technical Parliamentary Cooperation) โดยสหภาพรัฐสภามีความเห็นว่า การทูตรัฐสภาเป็นมากกว่าแค่ความร่วมมือระหว่างรัฐสภาด้วยกัน เนื่องจากการทูตรัฐสภามีความเป็นระบบและความเป็นสถาบัน (institutionalized) มีพัฒนาการที่รวดเร็วในช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมาซึ่งก่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ รัฐสภาทั่วโลกจึงใช้อำนาจเชิงสถาบันในการดำเนินการทูตรัฐสภาควบคู่ไปกับกรอบการดำเนินการที่ใช้กันโดยทั่วไปในทางปฏิบัติ ซึ่งได้แก่ ธรรมเนียมปฏิบัติของรัฐสภา กฎระเบียบขององค์การรัฐสภาระหว่างประเทศ การประชุมรัฐสภาระหว่างประเทศ พิธีการทูตสากล พิธีการทูตในแต่ละประเทศ และประวัติการทูตรัฐสภาสำหรับดำเนินงานด้านการทูตรัฐสภาทั้งในระดับทวิภาคี พหุภาคี ระดับบุคคลและกลุ่มบุคคล ทั้งนี้ เพื่อแลกเปลี่ยนมุมมองเกี่ยวกับประเด็นสากล อภิปรายผลกระทบที่เกิดขึ้น และแสวงหาวิธีการแก้ไขปัญหา ตลอดจนสร้างความร่วมมือในด้านต่าง ๆ นอกจากนี้ สหภาพรัฐสภามีความเห็นว่า 1) การดำเนินงานด้านการทูตรัฐสภาจะมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ดีมากยิ่งขึ้น หากมีการประสานงานกันกับการทูตของฝ่ายรัฐบาลอย่างต่อเนื่องทั้งในบริบททางการเมืองภายในและการเมืองระหว่างประเทศ เพื่อให้ทั้งสมาชิกรัฐสภาของฝ่ายนิติบัญญัติและผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองของฝ่ายบริหารได้แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันต่อประเด็นใดประเด็นหนึ่ง และสามารถเฉื่อยการะร่วมกันอย่างเต็มที่ ตลอดจนมีแนวทางการปฏิบัติที่สอดคล้องกัน 2) การทูตรัฐสภามีความได้เปรียบการทูตของฝ่ายบริหารอยู่ประการหนึ่ง คือ นักการทูตหรือผู้แทนทางการทูตของฝ่ายบริหารมักจะแสดงท่าทีในฐานะผู้แทนของรัฐ

แต่สมาชิกรัฐสภาหรือผู้แทนทางการทูตของฝ่ายนิติบัญญัติเป็นนักการเมืองที่มีความเชื่อและอุดมคติทางการเมืองและการปกครอง ส่งผลให้สมาชิกรัฐสภาแสดงท่าทีที่ไม่ตรงกับท่าทีอย่างเป็นทางการของประเทศในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งก่อให้เกิดความคล่องตัวในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นอ่อนไหวในเวทีระหว่างประเทศแบบที่นักการทูตหรือผู้แทนทางการทูตของฝ่ายบริหารไม่สามารถทำได้ อาทิ มิติด้านจริยธรรมระหว่างประเทศ หลักการประชาธิปไตย หลักสิทธิมนุษยชน การต่อต้านการทุจริต การพิจารณาคดีระหว่างประเทศ ซึ่งกรณีดังกล่าวนี้อาจขัดกับกรอบแนวคิดของผลประโยชน์แห่งชาติ (National Interest) แต่ก็เป็นโอกาสให้สมาชิกรัฐสภาได้อภิปรายหรืออภิปรายหาข้อสรุปกับสมาชิกรัฐสภาของประเทศอื่น ๆ ได้อย่างเปิดเผย และสามารถหาข้อยุติที่สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ต่อประชาคมโลกในประเด็นปัญหาที่แก้ไขหรือควบคุมได้ยาก (สุภาสิณี ชมะสุนทร, 2553)

นอกจากสหภาพรัฐสภาแล้ว มีเครือข่ายรัฐสภาระหว่างประเทศที่ทำหน้าที่ให้การสนับสนุนการจัดประชุมระดับรัฐสภาและส่งเสริมการทูตรัฐสภาในบริบทระหว่างประเทศอยู่หลายองค์การ อาทิ **สมาคมรัฐสภาในเครือจักรภพ** (Commonwealth Parliamentary Association: CPA) องค์การเครือข่ายที่ใหญ่ที่สุดในโลกของสภาแห่งชาติและสภาระดับรอง (Sub-National Parliaments) ที่ประเทศสมาชิกมีความเชื่อมโยงกับระบบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาของอังกฤษ (Westminster System) และเครือข่ายรัฐสภาระหว่างประเทศระดับภูมิภาคอื่น ๆ ซึ่งทำหน้าที่ในลักษณะเดียวกันนี้อีกหลายองค์การ โดยนอกจากการทำหน้าที่จัดเวทีสำหรับอภิปรายร่วมกันเพื่อเป็นช่องทางในการแสดงบทบาทการทูตรัฐสภาแล้ว องค์การเครือข่ายรัฐสภาดังกล่าวยังสามารถสร้างผลกระทบระยะยาวต่อปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศที่ยากแก่การแก้ไขผ่านการทำข้อตกลงร่วมกันได้ด้วย ซึ่งเป็นผลมาจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่ทำให้สมาชิกรัฐสภาจากประเทศต่าง ๆ เข้าใจปัญหาความขัดแย้งระหว่างประเทศดียิ่งขึ้นและตระหนักถึงความท้าทายรูปแบบต่าง ๆ ที่ผู้นำทางการเมืองของประเทศเพื่อนบ้านกำลังเผชิญอยู่ เช่น ข้อพิพาทเรื่องเขตแดน ข้อพิพาทเรื่องการค้า และสิทธิของชนกลุ่มน้อย เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ไม่ได้มีเพียงแต่สมาชิกรัฐสภาเท่านั้นที่ให้ความสำคัญกับการดำเนินงานด้านการทูตรัฐสภา ผู้ดำรงตำแหน่งเลขาธิการรัฐสภาและเจ้าหน้าที่ภายใต้การควบคุมดูแลต่างได้เริ่มให้ความสนใจกับการใช้การทูตรัฐสภาในฐานะเครื่องมือที่ช่วยสนับสนุนกิจการด้านต่างประเทศด้วย ดังเห็นได้จากการประชุมสมาคมเลขาธิการรัฐสภา (Association of Secretaries General of Parliaments: ASGP) ประจำปี 2555 ที่จัดขึ้น ณ เมืองควิเบก ประเทศแคนาดา ซึ่งมีผู้ดำรงตำแหน่งเลขาธิการรัฐสภาในขณะนั้น จำนวน 2 ราย กล่าวถึงบทบาทของการทูตรัฐสภาในกิจการต่างประเทศ ดังต่อไปนี้ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2555)

Irfan NEZIROGLU เลขาธิการรัฐสภาตุรกี อภิปรายว่า การทูตรัฐสภามีบทบาทต่อกิจกรรมรัฐสภาที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ด้านต่างประเทศ ได้แก่ การกระชับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกรัฐสภาจากประเทศต่าง ๆ ให้แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น การสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างรัฐ การพัฒนาการตรวจสอบการดำเนินงานของรัฐบาลให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และการสนับสนุนให้องค์การระหว่างประเทศได้รับความชอบธรรมทางกฎหมายเพิ่มมากขึ้น

Geert Jan A. Hamilton เลขาธิการวุฒิสภาเนเธอร์แลนด์ กล่าวว่า บทบาทด้านการทูตรัฐสภาทำให้รัฐสภาสามารถยกระดับความเป็นประชาธิปไตยให้เป็นสากลได้มากยิ่งขึ้น และคณะผู้แทนรัฐสภาสามารถ

แสดงบทบาทด้านการทูตโดยการรับฟังและยอมรับความคิดเห็นที่หลากหลายทางการเมืองและประชาธิปไตย จากสมาชิกรัฐสภาของประเทศอื่น ๆ ซึ่งกระแสความเป็นประชาธิปไตยที่แพร่สะพัดไปทั่วโลก ทำให้แต่ละ ประเทศได้ตระหนักถึงการยกระดับบทบาทของสมาชิกรัฐสภาในฐานะผู้แทนรัฐสภาในเวทีระหว่างประเทศ

กล่าวโดยสรุปแล้ว รัฐสภาไทยและรัฐสภาทั่วโลกต่างก็มีหน้าที่ด้านต่างประเทศในฐานะที่รัฐสภาเป็น หนึ่งในอำนาจอธิปไตยของรัฐ และใช้การทูตรัฐสภาเป็นเครื่องมือในการนำเสนอมิติรัฐสภา (Parliamentary Dimension) ในกิจการระหว่างประเทศ ได้แก่ การทำหน้าที่ด้านต่างประเทศทั้งภายในและภายนอกประเทศ การนำเสนอมุมมองของรัฐสภาในกิจการระหว่างประเทศ การแก้ไขปัญหาระหว่างประเทศตามอำนาจหน้าที่สากล ของรัฐสภา การกำกับดูแลและตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลเกี่ยวกับการตรากฎหมายและอนุมัติงบประมาณ และการสร้างความเข้มแข็งให้กับระบอบประชาธิปไตยและระบบรัฐสภา (สุภาสิณี ชมะสุนทร, 2553) ทั้งนี้ ปัจจุบัน รัฐสภาทั่วโลกได้แต่งตั้งหน่วยประจำชาติ (National Group) ของตนเอง เพื่อทำหน้าที่ด้านการ ต่างประเทศผ่านการเข้าร่วมการประชุมกับองค์การเครือข่ายรัฐสภาระหว่างประเทศต่าง ๆ ซึ่งสมาชิกรัฐสภาที่เป็นสมาชิกหน่วยประจำชาติสามารถใช้การทูตรัฐสภาในเวทีระหว่างประเทศ ควบคู่ไปกับการประสาน ความร่วมมือกับการทูตของฝ่ายบริหาร เพื่อส่งเสริมกิจการด้านต่างประเทศของรัฐสภาและการทำงานของ การทูตตามปกติของฝ่ายบริหารให้ดียิ่งขึ้นได้ อย่างไรก็ตาม พบว่าการทูตรัฐสภายังมีข้อจำกัดอยู่บางประการ เช่น คณะผู้แทนรัฐสภามีความคิดเห็นที่ขัดแย้งกันเองจนไม่สามารถกำหนดมติเอกฉันท์ได้เมื่อสังกัดพรรคการเมือง ที่แตกต่างกัน ประสิทธิภาพของระบบคัดสรรสมาชิกรัฐสภาให้ทำหน้าที่ด้านการต่างประเทศของรัฐสภา ความเข้าใจและความตระหนักเกี่ยวกับบทบาทของการทูตรัฐสภาของสมาชิกรัฐสภา เป็นต้น เหล่านี้ส่งผลให้ การทูตรัฐสภายังคงอยู่ในระหว่างการพัฒนาให้เป็นการทูตทางเลือกโดยสมบูรณ์ของประชาคมระหว่างประเทศต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กระทรวงการต่างประเทศ, สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ. (ม.ป.ป.). คำศัพท์-คำย่อ. สืบค้น 2 มีนาคม 2561 จาก <http://www.mfa.go.th/dvifa/th/code?c=d>

สุภาสิณี ชมะสุนทร. (2553). การทูตรัฐสภากับการกอบกู้วิกฤตศรัทธาไทย. สืบค้น 2 มีนาคม 2561 จาก <http://library2.parliament.go.th/ebook/content-ebspa/is-supasinee.pdf>

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (22-26 ตุลาคม 2555). รายงานการประชุมสมัชชาเลขาธิการรัฐสภา ประจำฤดูใบไม้ร่วง ปี 2555 (น. 17-20). เมืองควิเบก, ประเทศแคนาดา; กลุ่มงานสมัชชารัฐสภา และสมัชชาเลขาธิการรัฐสภา, สำนักองค์การรัฐสภาระหว่างประเทศ, สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

ภาษาอังกฤษ

Weisglas, F.W. & de Boer, G. (2007). **Parliamentary Diplomacy**. Retrieved March 2, 2018 from <http://www.fransweisglas.nl/images/uploads/file/parliamentary%20diplomacy.pdf>

Noulas, G. (2011, October 22). **The Role of Parliamentary Diplomacy in Foreign**

Policy. Retrieved March 2, 2018 from

https://www.foreignpolicyjournal.com/2011/10/22/the-role-of-parliamentary-diplomacy-in-foreign-policy/?_ga=2.47383847.106119637.1519961021-827631037.1519961021

Mirsada Hallunaj. (n.d.). **Parliamentary Diplomacy as a Helpful Instrument in Foreign**

Policy. Retrieved March 2, 2018 from [http://www.culturaldiplomacy.org/pdf/case-studies/Mirsada_Hallunaj_-](http://www.culturaldiplomacy.org/pdf/case-studies/Mirsada_Hallunaj_-_Parliamentary_Diplomacy_as_a_Helpful_Instrument_in_Foreign_Policy.pdf)

[_Parliamentary_Diplomacy_as_a_Helpful_Instrument_in_Foreign_Policy.pdf](http://www.culturaldiplomacy.org/pdf/case-studies/Mirsada_Hallunaj_-_Parliamentary_Diplomacy_as_a_Helpful_Instrument_in_Foreign_Policy.pdf)

Parliamentary Diplomacy. (n.d.). Retrieved March 2, 2018 from [https://www.agora-parl.org/](https://www.agora-parl.org/resources/aoe/parliamentaryinstitution/parliamentary-diplomacy)

[resources/aoe/parliamentaryinstitution/parliamentary-diplomacy](https://www.agora-parl.org/resources/aoe/parliamentaryinstitution/parliamentary-diplomacy)

ภาพอ้างอิง

De Montfort University. (2018). **Diplomacy and World Order**. Retrieved March 2, 2018 from

<http://www.dmu.ac.uk/study/courses/postgraduate-courses/diplomacy-and-world-order-ma-degree/diplomacy-and-world-order-ma.aspx>

การพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง

เรียบเรียงโดย อัญชลี จวงจันทร์

ภาพจาก : <http://www1.obec.go.th:8081/news/21430>

การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างความเป็นพลเมืองและเป็นกลไกสำคัญในการเตรียมพลเมืองให้เป็นพลเมืองที่มีประสิทธิภาพในอนาคต กล่าวคือ เป็นบุคคลที่ใช้สิทธิเสรีภาพโดยมีความรับผิดชอบ เคารพสิทธิผู้อื่น เคารพความแตกต่าง เคารพกติกาในนานาประเทศ ปัจจุบันการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองจึงกลายเป็นปัจจัยความสำเร็จในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก เนื่องจากพลเมืองในระบบประชาธิปไตยถือว่าเป็นพลเมืองที่ต้องมีคุณสมบัติเฉพาะที่จะนำประเทศไปสู่สันติสุขด้วยวิถีประชาธิปไตย ซึ่งรวมถึงการมีอิสรภาพ การพึ่งตนเองได้ การมีสิทธิ การเคารพสิทธิ มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เคารพกติกาบ้านเมือง ไม่ใช้ความรุนแรง มีจิตสาธารณะ ดังนั้น เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาประชาธิปไตยให้ก้าวหน้าไปได้ด้วยดี จึงขอนำเสนอผลการวิจัยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง สรุปสาระสำคัญดังต่อไปนี้

นิรมล ตูจินดา ได้ทำการศึกษาเพื่อเสนอผลการสร้างอนาคตหลักสูตรพลเมืองศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (ช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2555–2565) ซึ่งต้องเป็นหลักสูตรที่ประกอบด้วยหลักการ ปรัชญาของหลักสูตร คุณลักษณะของผู้เรียน จุดมุ่งหมายของหลักสูตร รวมถึงรูปแบบและโครงสร้างหลักสูตร ดังต่อไปนี้ 1) หลักการ ได้แก่ (1) เป็นหลักสูตรที่สอดคล้องเชื่อมโยงสภาพชีวิตจริงจากความรู้สู่เจตคติ พัฒนาคุณภาพพอเพียงให้เป็นไปตามมาตรฐานของความเป็นพลเมืองไทย พลโลก ก้าวสู่ความเป็นสากล (2) เป็นหลักสูตรที่มีรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยการเรียนรู้จากการกระทำที่สอดคล้องกับชีวิตจริง ผู้มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังจิตสำนึกคือ โรงเรียน พ่อแม่ และสื่อมวลชน ในบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบที่มีต่อสังคมทุกระดับ (3) เป็นหลักสูตรที่บูรณาการพัฒนาผู้เรียนสู่สังคม โดย Civic Education เป็น

เครื่องมือ ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางที่จะพัฒนาตนเอง (4) เป็นหลักสูตรที่มุ่งทักษะความเข้าใจต่างวัฒนธรรมต่างกระบวนทัศน์ ให้แนวคิดทางการศึกษาในกระแสโลกาภิวัตน์ มีทักษะการเปลี่ยนแปลงที่ประยุกต์สอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณีไทย

2) ปรัชญาของหลักสูตร ได้แก่ (1) เป็นการศึกษาเพื่อการดำรงชีวิตร่วมกันอย่างมีคุณภาพ มีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการแก้ปัญหา รู้หลักปฏิบัตินำไปใช้ในชีวิตประจำวัน (2) เป็นการศึกษามุ่งพัฒนาทักษะด้านภาษา การสื่อสารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองไทย พลเมืองอาเซียน และพลโลก

3) คุณลักษณะผู้เรียน ได้แก่ (1) ผู้เรียนเป็นคนมีประสิทธิภาพ เข้าใจและปฏิบัติตามหลักสิทธิและหน้าที่ เคารพสิทธิเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม มีจิตสำนึกสาธารณะร่วมกำหนดอนาคตชุมชนและสังคม (2) เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้ มีคุณธรรมจริยธรรม มีวินัย ความรับผิดชอบ กตัญญู ซื่อตรง เอื้อเฟื้อเพื่อนมนุษย์ มีจิตลักษณะความเป็นประชาธิปไตยลงลึกในชีวิต (3) เป็นคนไทยที่มีคุณภาพ มั่นใจในหลักเศรษฐกิจพอเพียง ปรับตัวเข้ากับยุคดิจิทัล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ (4) มีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ รู้จักคิด วิเคราะห์ และตัดสินใจจากข้อมูลที่หลากหลาย (5) มีทักษะความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ สู่การเป็นพลเมืองไทย พลเมืองอาเซียน และพลโลก สามารถนำความรู้ไปพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคม และประเทศชาติแบบยั่งยืน

4) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร ได้แก่ (1) เป็นการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองที่มีวัฒนธรรมประชาธิปไตย มีจิตสาธารณะ เคารพในศักดิ์ศรีและมีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เข้าใจความแตกต่างทางความคิดของมนุษย์ (2) เป็นการศึกษาที่เสริมสร้างความเป็นพลเมือง โดยผ่านการหล่อหลอมทั้งในหลักสูตรการศึกษาและนอกหลักสูตรมีส่วนร่วมทั้งท้องถิ่น เน้นการปฏิบัติจริงด้วยทักษะความร่วมมือจากการสนับสนุนของเครือข่ายทุกภาคส่วนในสังคม (3) เป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อตนเองและประเทศชาติ มีทักษะภาษา การสื่อสารสนเทศ รู้เท่าทันสื่อ มีทักษะความเข้าใจต่างวัฒนธรรมต่างกระบวนทัศน์ให้สามารถเป็นพลโลกได้ในทุกที่ และ

5) รูปแบบและโครงสร้างหลักสูตร ได้แก่ (1) รูปแบบที่บูรณาการการเรียนการสอนเข้ากับการจัดกิจกรรมที่มีความเป็นรูปธรรม ให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ทักษะชีวิตอย่างเต็มศักยภาพทุกด้าน (2) รูปแบบที่มุ่งพัฒนาทักษะความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณและทักษะการแก้ปัญหา เป็นหลักสูตรที่สอดคล้องกับวิถีชุมชนและหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานสู่หลักสูตรโรงเรียนมาตรฐานสากล (3) รูปแบบจัดรายวิชากิจกรรมเพื่อสร้างจิตสาธารณะในการแก้ปัญหาสังคมให้มากขึ้น พัฒนาความเป็นเลิศสู่ความเป็นสากล โดยกิจกรรมผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นการสร้างสำนึกพลเมืองในการลงมือปฏิบัติ มีส่วนร่วมกับชุมชนสังคม (4) สาระและมาตรฐานการเรียนรู้พลเมืองศึกษาได้ พัฒนาปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องทั้งระดับนโยบาย ระดับปฏิบัติการ ตลอดจนข้อเสนอแนะสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ

1) ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานระดับนโยบาย ประกอบด้วย (1) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานควรกำหนดนโยบายหรือแผนพัฒนาการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง ให้มีความชัดเจนและต่อเนื่องเพื่อให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษานำไปปฏิบัติอย่างมีรูปธรรมและส่งเสริมให้คณะกรรมการสถานศึกษา ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาครัฐ ภาคเอกชน วัด สถานประกอบการและผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรพลเมืองศึกษา (2) ควรส่งเสริมสนับสนุนให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษานำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายวางแผนที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรพลเมืองศึกษาให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน สังคม

2) ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานระดับปฏิบัติ ประกอบด้วย (1) ควรมีการกำหนดนโยบาย ระบบการกำกับติดตามและรายงานผลในเรื่องการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองให้มีความชัดเจนและต่อเนื่องเพื่อให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานนำไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม (2) ควร

มีการพัฒนาเครือข่ายการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองระดับท้องถิ่นเพื่อเชื่อมโยง แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ระหว่างหน่วยงานระดับนโยบาย เช่น กระทรวงศึกษาธิการ สภาพัฒนาการเมือง สถาบันพระปกเกล้า (3) ควรส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพื้นที่การศึกษานำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดนโยบาย วางแผนเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรพลเมืองศึกษาให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพการณ์จริงของท้องถิ่นชุมชนในสังคม 3) **ข้อเสนอแนะสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน** ประกอบด้วย (1) ควรจัดทำสาระและมาตรฐานการเรียนรู้พลเมืองศึกษาให้สอดคล้องกับสังคม ชุมชน คุณลักษณะความเป็นพลเมืองของผู้เรียน วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และความต้องการของท้องถิ่น (2) ควรมีการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาและผู้นำชุมชนให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการพัฒนาหลักสูตรพลเมืองศึกษาอย่างต่อเนื่อง (3) ควรส่งเสริมสนับสนุนให้มีการพัฒนาหลักสูตรและการบริหารจัดการหลักสูตรพลเมือง ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานร่วมกันระหว่างสถานศึกษาและชุมชน

พินสุดา สิริธรรังศรี ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง โดยศึกษาการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ พบว่า 1) ประเทศไทยมีการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 มีหลักสูตรการศึกษาด้านความเป็นพลเมืองเป็นการเฉพาะในทุกระดับการศึกษาแต่ยังไม่สามารถทำให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ได้จริงเท่าที่ควร สำหรับต่างประเทศมีการจัดหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองผ่านกระบวนการเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย การเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยกิจกรรมประชาธิปไตยตามบริบทของประเทศนั้น ๆ 2) ข้อเสนอแนะนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองที่สอดคล้องกับบริบทของประเทศไทยตามการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีจำนวน 5 ข้อ ได้แก่ (1) การประเมินและปรับปรุงหลักสูตร (2) การผลิตและพัฒนาครูและผู้บริหาร (3) การมีส่วนร่วมขององค์กรที่เกี่ยวข้อง (4) การจัดตั้งกองทุนเสริมสร้างความเป็นพลเมือง และ (5) การวิจัยและพัฒนา ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะในส่วนที่เกี่ยวข้องคือ

1) สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ควรดำเนินการในด้านต่าง ๆ คือ (1) ส่งเคราะห์ประเด็นข้อเสนอเชิงนโยบายที่จัดทำขึ้นและจัดทำข้อเสนอแนะมีกรอบทฤษฎีศาสตร์ มาตรการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนผู้รับผิดชอบเสนอต่อสภาการศึกษาและคณะรัฐมนตรีตามลำดับ (2) จัดให้มีการประเมินผลยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองและนำไปปรับปรุงและพัฒนานโยบายการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น (3) ทำการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรการสร้างความเป็นพลเมืองรายระดับ ทั้งระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การอาชีวศึกษา และการศึกษาระดับอุดมศึกษา เพื่อต่อยอดการวิจัยเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายนี้ให้ได้เนื้อหาเชิงลึกเพื่อการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับสถานการณ์และสังคมไทยต่อไป

2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรดำเนินการดังนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ควรได้มีการทบทวนการพัฒนาความเป็นพลเมืองในความรับผิดชอบทั้งในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัยให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันโดยศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายฯ ที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมผลักดันให้เกิดการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองของผู้เรียนและประชาชน ตลอดจนสังคม และสื่อมวลชนทุกประเภท อันได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อออนไลน์ และสื่อเทคโนโลยีอื่น ๆ ซึ่งควรได้มีการทบทวนบทบาทให้มีการสร้างเสริม ส่งเสริม และสนับสนุนความเป็นพลเมืองของประชาชน ด้วยการรักษา และจรรยาบรรณของสื่อให้ความรู้อย่างมีคุณธรรมในการเผยแพร่ข่าวสารความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์บ้านเมืองและสังคม

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ร่วมกับมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ได้ทำการศึกษาวิจัยและพบว่า แม้ประเทศไทยมีการกำหนดหลักสูตรชัดเจนในแต่ละระดับการศึกษาแล้ว ยังไม่สามารถทำให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงเท่าที่ควร โดยเฉพาะความตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบ ความมีระเบียบวินัย การเคารพสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น และการมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองและสังคม โดยเฉพาะกรณีปัญหาการเผชิญหน้าของกลุ่มสนับสนุนทางการเมือง ต่างสีทางการเมืองและสังคม ต่างชั่ว อย่างไรก็ตาม จุดเด่นของหลักสูตรดังกล่าวคือ มีการกำหนดวิชาเรียนไว้ชัดเจนที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ แต่มีข้อจำกัดคือ ยังขาดการติดตามประเมินผลความเป็นผลเมืองของผู้เรียน โดยเฉพาะการประพฤติปฏิบัติตนในฐานะของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งจะเป็นโยบายชนต่อการปรับปรุงและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองทั้งในระบบ นอกกระบบ ตามอัธยาศัย ตลอดจนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่วนกรณีการศึกษาความเป็นพลเมืองในต่างประเทศ พบว่า การพัฒนาการศึกษาของต่างประเทศผ่านกระบวนการเรียนรู้ทั้งในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ตลอดจนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผ่านกิจกรรมประชาธิปไตยและการฝึกปฏิบัติเป็นไปตามบริบทและสถานการณ์ของแต่ละประเทศ มีหลักสูตรด้านความเป็นพลเมืองเป็นการเฉพาะที่ต่างมุ่งให้พลเมืองของตนมีความรอบรู้และตื่นรู้ในระบอบประชาธิปไตย เคารพกฎหมายและนิติรัฐ สันติวิธี รู้จักสิทธิหน้าที่ความรับผิดชอบ มีความเป็นชาติและคำนึงถึงอัตลักษณ์ของประเทศของตน เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน มีจิตอาสาและค่านิยมร่วม รวมทั้งมีส่วนร่วมในวิถีการสร้างความเป็นพลเมืองจากทุกภาคส่วนผ่านวิธีการฝึกการโต้แย้ง ทั้งประเด็นสังคมและการเมืองอย่างมีเหตุผล รวมทั้งฝึกปฏิบัติให้เกิดการเรียนรู้จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของความเป็นพลเมืองที่ดีในวิถีประชาธิปไตย และจากผลการศึกษาดังกล่าวจึงนำมาซึ่งข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย คือ 1) ควรมีการประเมินผลหลักสูตรด้านความเป็นพลเมืองในทุกระดับ 2) ควรส่งเสริมให้เกิดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา 3) ควรจัดให้มีการเทียบโอนผลการเรียน ความรู้และประสบการณ์ 4) ควรส่งเสริมให้เกิดการผลิตพัฒนาและประเมินครู 5) ควรส่งเสริมพัฒนาผู้บริหารให้มีภาวะผู้นำ 6) ควรสนับสนุนให้ภาคเอกชนมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเป็นพลเมือง 7) ควรส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการเรียนรู้ในสังคมประชาธิปไตย 8) ควรจัดให้มีองค์กร/สนับสนุนองค์กรเพื่อส่งเสริม ยกย่อง และเชิดชูเกียรติผู้ประพฤติตนเป็นพลเมืองที่ดี 9) ควรจัดให้มีกองทุนสร้างเสริมความเป็นพลเมืองของประชาชน 10) จัดให้มีการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ด้านพลเมืองอย่างต่อเนื่อง

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้ทำการศึกษาความเป็นพลเมืองของผู้เรียนในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ พบว่า 1) ผู้เรียนในระดับประถมศึกษามีความเป็นพลเมืองในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้เรียนมีความเป็นพลเมืองทุกด้าน ได้แก่ ด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมและด้านความเคารพผู้อื่นในระดับมาก ทั้งเมื่อจำแนกเป็นรายภูมิภาค พบว่า ผู้เรียนทุกภูมิภาคมีความเป็นพลเมืองในภาพรวมในระดับมาก โดยภูมิภาคที่มีค่าเฉลี่ยสูงเป็นอันดับแรก คือ ภาคเหนือ รองลงมาคือ ภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านความเคารพผู้อื่น ผู้เรียนทุกภูมิภาคมีความเป็นพลเมืองด้านความเคารพผู้อื่นในระดับมาก อันดับแรก คือ ภาคเหนือ รองลงมาคือ ภาคกลางและภาคใต้ ตามลำดับ 2) ผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาหรือประกาศนียบัตรวิชาชีพมีความเป็นพลเมืองในระดับมาก โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้เรียนมีความเป็นพลเมืองด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมในระดับมาก มีความเคารพผู้อื่นในระดับปานกลาง และเมื่อจำแนกตามรายภูมิภาค พบว่า 1) ผู้เรียนทุกภูมิภาคมีความเป็นพลเมืองในภาพรวมในระดับมาก โดยภูมิภาคที่มีค่าเฉลี่ยความเป็นพลเมืองสูงเป็นอันดับแรก คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รองลงมาคือ

ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามลำดับ 2) ผู้เรียนทุกภูมิภาคมีความเป็นพลเมืองด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมในระดับมาก โดยอันดับแรก คือ ภาคตะวันตก รองลงมาคือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ ตามลำดับ 3) ผู้เรียนในภาคเหนือ ภาคตะวันตก และภาคใต้ มีความเป็นพลเมืองด้านความเคารพผู้อื่นในระดับมาก ขณะที่ผู้เรียนในภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคตะวันออกมีความเป็นพลเมืองในระดับปานกลาง โดยอันดับแรก คือ ภาคตะวันออก รองลงมา คือ ภาคเหนือและภาคใต้ 3) ผู้เรียนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงหรือระดับปริญญาตรีมีความเป็นพลเมืองในภาพรวมในระดับมาก โดยเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ผู้เรียนมีความเป็นพลเมืองในทุกด้านในระดับมาก กล่าวคือ โดยภาพรวมแล้วผู้เรียนทุกภูมิภาค มีความเป็นพลเมืองในระดับมาก อันดับแรกคือ ภาคเหนือ รองลงมาคือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลาง ตามลำดับ ทั้งผู้เรียนทุกภูมิภาคมีความเป็นพลเมืองด้านความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมอยู่ในระดับมาก อันดับแรก คือ ภาคตะวันตก รองลงมาคือ ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้านความเคารพผู้อื่น ขณะที่ผู้เรียนในภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันตก และภาคใต้ มีความเป็นพลเมืองด้านความเคารพผู้อื่นในระดับมาก ส่วนผู้เรียนในภาคตะวันออก มีความเป็นพลเมือง ในระดับปานกลาง และภูมิภาคที่มีค่าเฉลี่ยความเป็นพลเมืองสูงเป็นอันดับแรก คือ ภาคเหนือ รองลงมา คือ ภาคกลาง โดยภูมิภาคที่มีค่าเฉลี่ยความเป็นพลเมืองสูงเป็นอันดับแรก คือ ภาคเหนือ รองลงมาคือ ภาคกลางและภาคตะวันตก ตามลำดับ คณะผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ประกอบด้วย

- 1) ควรกำหนดให้การพัฒนาความเป็นพลเมืองของผู้เรียนเป็นนโยบายสำคัญของกระทรวงศึกษาธิการ
- 2) สนับสนุนงบประมาณให้สำนักงานศึกษาธิการภาค สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด และหน่วยงานทางการศึกษาในพื้นที่ รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนการจัดทำโครงการหรือกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองของผู้เรียนตามบริบทและความต้องการของแต่ละพื้นที่
- 3) ควรส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาหรือการจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างความเป็นพลเมืองของผู้เรียน โดยเริ่มตั้งแต่ระดับประถมศึกษา โดยเฉพาะด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง การใช้สิทธิเสรีภาพบนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อสังคม และตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น เคารพกฎหมายและแก้ไขปัญหาโดยไม่ใช้กำลังหรือความรุนแรง

กล่าวโดยสรุปคือ เนื่องจากการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองเป็นกระบวนการหนึ่ง ที่ช่วยให้เยาวชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองเพื่อเตรียมตัวที่จะเป็นผู้ใหญ่ที่เป็นพลเมืองดีของชาติในอนาคต การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองจึงเป็นการทำให้นักเรียนและนักศึกษามีเครื่องมือสำหรับเตรียมตัวเป็นพลเมืองดี เพื่อดำเนินบทบาทในการมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมเมื่อเขาโตเป็นผู้ใหญ่ ทั้งนี้ โดยการพัฒนาคุณลักษณะของประชาชนให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ มีความรู้ดี มีความรับผิดชอบ ตระหนักในบทบาทหน้าที่ มีคุณลักษณะและมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติในฐานะที่เป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งมีประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ การจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองจึงเป็นสิ่งสำคัญเพราะเป็นการสร้างความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และลักษณะนิสัยที่สามารถเชื่อมโยงกับการดำรงชีวิตของนักเรียน และเป็นการเรียนรู้เพื่อการมีส่วนร่วมทางสังคม เพื่อทำประโยชน์ในส่วนที่เกี่ยวข้องได้อย่างเหมาะสม โดยวิธีการให้ความรู้ทางการเมืองและการบำเพ็ญประโยชน์ ผ่านการให้ความรู้ ทักษะและการปลูกฝังคุณค่าที่ดี เพื่อความเป็นมาตรฐานและความอยู่ในระเบียบวินัยเพื่อการมีส่วนร่วมในสังคมประชาธิปไตยต่อไป

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาผลการศึกษาที่นำเสนอมาดังที่กล่าวในข้างต้น จึงสามารถสรุปข้อเสนอแนะทางการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองเป็นรายด้านได้ ดังนี้

ด้านการกำหนดนโยบาย

1. ควรมีการกำหนดนโยบายระบบการกำกับติดตามและรายงานผลในเรื่องการศึกษา เพื่อความเป็นพลเมืองให้มีความชัดเจนและต่อเนื่อง เพื่อให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานนำไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม
2. ควรนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดนโยบายเพื่อส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพื้นที่การศึกษา
3. ควรกำหนดให้การพัฒนาความเป็นพลเมืองของผู้เรียนเป็นนโยบายสำคัญของกระทรวงศึกษาธิการ
4. ควรมีการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรการสร้างความเป็นพลเมืองในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การอาชีวศึกษา และการศึกษาระดับอุดมศึกษา เพื่อต่อยอดการวิจัยเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายให้ได้เนื้อหาเชิงลึกเพื่อการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับสถานการณ์และสังคมไทย

ด้านการจัดการศึกษา

1. ควรมีการจัดทำสาระและมาตรฐานการเรียนรู้พลเมืองศึกษาให้สอดคล้องกับสังคม ชุมชน คุณลักษณะและความเป็นพลเมืองของผู้เรียน วัฒนธรรม ภูมิปัญญาและความต้องการของท้องถิ่น
2. ควรส่งเสริม สนับสนุนให้มีการพัฒนาหลักสูตร และการบริหารจัดการหลักสูตรพลเมืองระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานร่วมกันระหว่างสถานศึกษาและชุมชน
3. สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการควรได้มีการทบทวนการพัฒนาความเป็นพลเมืองในความรับผิดชอบทั้งในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัยให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน และผลักดันให้เกิดการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองของผู้เรียน
4. ควรส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาหรือการจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างความเป็นพลเมืองของผู้เรียน โดยเริ่มต้นตั้งแต่ระดับประถมศึกษา
5. ควรสนับสนุนงบประมาณให้สำนักงานศึกษาธิการภาค สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดและหน่วยงานทางการศึกษาในพื้นที่ เพื่อจัดทำโครงการหรือกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองของผู้เรียนตามบริบทและความต้องการของแต่ละพื้นที่
6. ควรจัดให้มีการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ด้านพลเมืองอย่างต่อเนื่อง

ด้านการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา

ควรมีการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาและผู้นำชุมชนให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการพัฒนาหลักสูตรพลเมืองศึกษาอย่างต่อเนื่อง

ด้านการติดตามประเมินผลการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง

1. ควรมีการประเมินผลหลักสูตรด้านความเป็นพลเมืองในทุกๆระดับ
2. ควรมีการประเมินผลยุทธศาสตร์การพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองและนำไปปรับปรุงและพัฒนานโยบายการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- นิรมล ตู้อินดา. (2558). ภาพอนาคตหลักสูตรพลเมืองศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในทศวรรษหน้า (ช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2555-2565). สืบค้น 27 กุมภาพันธ์ 2561 จาก http://www.tci-thaijo.org/Index.php/edujournal_nu/article/view
- พิณสุดา สิริชธรังศรี. (2559). การพัฒนาการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง. สืบค้น 27 กุมภาพันธ์ 2561 จาก <http://www.moe.go.th/more/th/news/detail.php>
- สุทธิรักษ์ โรจนะหัสติน และคณะ. (2560). หลักคิดสำคัญของการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง. สืบค้น 27 กุมภาพันธ์ 2561. จาก <http://www.journal.oas.psu.ac.th/index>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). รายงานการวิจัยเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง. สืบค้น 28 กุมภาพันธ์ 2561 จาก <http://www.onec.go.th/Index.php/book/BookView>
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2560). การศึกษาความเป็นพลเมืองของผู้เรียนในสถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ. สืบค้น 28 กุมภาพันธ์ 2561 จาก <http://www.ops.moe.go.th/>
- ภาพอ้างอิง
- การเลือกตั้ง. สืบค้น 15 มีนาคม 2561 จาก <http://www1.obec.go.th:8081/news/21430>

บทบาทของผู้สูงอายุไทยต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่น

วิจัยโดย นิตยา ทวีชีพ และพิทักษ์ จันทร์เจริญ

เรียบเรียงโดย จันทมร สีหาบุญลี

ภาพจาก : <http://district.cdd.go.th/rattanawapl/wp-content/uploads/sites/810/2017/05/9413.jpg>

ประเทศไทยกำลังประสบปัญหาการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุ โดยในปี 2574 ประเทศไทย จะเข้าสู่สังคมสูงอายุในระดับสุดยอด ในขณะที่การเปลี่ยนแปลงบทบาทของสถาบันครอบครัวไทยได้เปลี่ยน จากครอบครัวขยายเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น รูปแบบการอยู่อาศัยของคนไทยได้เปลี่ยนแปลงไปอาศัยอยู่ใน ครอบครัวขนาดเล็กได้ส่งผลให้สัดส่วนจำนวนผู้สูงอายุที่อยู่อาศัยตามลำพังคนเดียว หรืออยู่ตามลำพังกับ คู่สมรส มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น การมีสัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มจำนวนมากขึ้น ย่อมส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลง ในหลาย ๆ ด้าน เช่น ด้านแรงงาน รายได้ ที่อยู่อาศัย สุขภาพอนามัย สวัสดิการ รวมถึงการคบหาสมาคมกับ เพื่อน และการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมค่อนข้างน้อย

เนื่องจากผู้สูงอายุถือว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความสำคัญและมีคุณค่าอย่างยิ่ง ดังนั้น หากในสังคมได้เปิด โอกาสให้ผู้สูงอายุสามารถปรับตัวหรือทำหน้าที่และแสดงบทบาทในสังคมได้ จะช่วยให้บุคคลสามารถ ลดความเครียดต่าง ๆ มีกำลังใจ ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองที่จะเผชิญปัญหา เพราะการให้ประชาชนทุกกลุ่มได้ เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนจะเป็นกระบวนการที่มุ่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น งานวิจัยใน เรื่องนี้จึงเป็นแนวทางในการวางแผน หรือจัดโครงการสำหรับผู้สูงอายุต่อไปในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาบทบาทของผู้สูงอายุไทยต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่น

2. ศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อบทบาทของผู้สูงอายุไทยในการมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่น
3. ศึกษาปัญหาและอุปสรรคของผู้สูงอายุไทยต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่น

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึกและการประชุมสนทนากลุ่ม โดยมีประชากรกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเป้าหมายคือ ประชากรสูงอายุวัยต้นถึงวัยปลาย (60-80 ปี ขึ้นไป) จาก 4 ภูมิภาค คือ 1) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา 2) ภาคกลาง ได้แก่ จังหวัดกรุงเทพมหานคร 3) ภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ และ 4) ภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน 48 คน ซึ่งยังเป็นผู้สูงอายุที่มีความต้องการมุ่งพัฒนาตนเองและทำกิจกรรมในบทบาทต่าง ๆ ร่วมกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ยังมีผู้ให้ข้อมูลหลักคือ บุคคลในครอบครัวที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ร่วมด้วยในพื้นที่ศึกษา ประกอบด้วย บุตร หลาน เหลน และญาติพี่น้อง จำนวน 4 คน เพื่อนบ้านหรือสมาชิกในชุมชน จำนวน 4 คน ปราชญ์ชุมชน จำนวน 4 คน และผู้นำชุมชน จำนวน 4 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 64 คน สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แนวทางการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) แนวทางการประชุมสนทนากลุ่ม (Focus Group) ตลอดจนการสังเกต โดยใช้วิธีการจดบันทึก เครื่องบันทึกเสียง และกล้องถ่ายภาพ การเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนตัวคือ เพศ อายุ สถานภาพ อาชีพ รายได้ การศึกษา ศาสนา สภาวะสุขภาพ สถานภาพในครอบครัว รวมถึงบริบทของพื้นที่ชุมชน ครอบครัว คำถามเกี่ยวกับโครงสร้างครอบครัว การดูแลตนเอง กิจวัตรประจำวัน ความคิดเห็น ความรู้ความเข้าใจในบทบาทของผู้สูงอายุ ตำแหน่งในสังคม และการสนับสนุนจากเพื่อนบ้าน ปราชญ์ชุมชน ผู้นำชุมชน และพระ ความสัมพันธ์ของผู้สูงอายุต่อการมีส่วนร่วมในชุมชน กิจกรรมทางสังคมต่าง ๆ รวมถึงประเด็นปัญหา อุปสรรคและปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น ทั้งในด้านครอบครัว ด้านการศึกษา ด้านการพัฒนาชุมชน รวมถึงศาสนาและวัฒนธรรมของผู้สูงอายุ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลได้นำข้อมูลจากการตรวจสอบเอกสาร การสัมภาษณ์เจาะลึก การสังเกต และการประชุมสนทนากลุ่ม นำเสนอเป็นความเรียง และนำมาสรุปประเด็นต่าง ๆ เพื่ออธิบายบทบาทผู้สูงอายุในด้านครอบครัว ด้านการศึกษา ด้านการพัฒนาชุมชน ด้านศาสนา และวัฒนธรรมของผู้สูงอายุ

ผลการวิจัย

1. บทบาทของผู้สูงอายุไทยต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่น

มิติด้านครอบครัว พบว่า ผู้สูงอายุจะมีบทบาทในการอาศัยอยู่รวมกันกับ ครอบครัว รับผิดชอบในการบริหารจัดการเรื่องทั่วไปภายในบ้าน เป็นผู้ให้คำชี้แนะหรือเป็นที่ปรึกษาให้กับสมาชิกในครอบครัว และช่วยในการเจรจาข้อขัดแย้งภายในบ้าน รวมถึงเอาใจใส่ดูแลหลานในเรื่อง การสอนอ่านและเขียนหนังสือ

มิติด้านการศึกษา พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ชั้นปีที่ 4 จนถึงระดับปริญญาตรี แต่ด้วยเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์อย่างหลากหลาย จึงทำให้ได้รับความไว้วางใจและความเชื่อถือจากหน่วยงานต่าง ๆ ในการมีบทบาทด้านการศึกษา โดยเป็นวิทยากรฝึกอบรมอาชีพเพื่อให้ความรู้กับคนในชุมชนและนักเรียนในการศึกษานอกระบบโรงเรียน (กศน.) เกี่ยวกับการทำไข่เค็ม ไม้กวาดดอกไม้จันทน์ ลูกกำพริก การทำครกสี และงานจักสาน อาจเนื่องจากเมื่อหลังเกษียณอายุหรืออายุมากขึ้น ส่วนใหญ่ก็จะว่างงาน ใช้ชีวิตอยู่กับบ้าน และไม่ได้ออกไปไหน จึงมีเวลาว่างมากขึ้นที่จะช่วยเหลือกิจกรรม

ต่าง ๆ ในชุมชน ประกอบกับผู้สูงอายุถึงแม้จะอายุเพิ่มขึ้น แต่ยังเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ รวมถึงประสบการณ์ชีวิตมากมายที่สามารถนำไปถ่ายทอดความรู้ ให้คำแนะนำ และเป็นพี่ปรึกษาโครงการ/หลักสูตร ตลอดจนกรรมการโรงเรียน และสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

มิติด้านการพัฒนาชุมชน พบว่า ผู้สูงอายุจะให้ความสนใจและมีส่วนร่วมในบทบาทด้านการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง จึงเห็นได้จากการเป็นทั้งแกนนำ/อาสาสมัครในชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประธานชุมชน ประธาน อสม. ประธานชมรม ผู้สูงอายุ ประธานสมาคมฌาปนกิจ ประชาชนชาวบ้าน ประธานกรรมการบริหารพัฒนาสุขภาพชุมชน (โรงพยาบาล) และผู้ทรงคุณวุฒิของโรงเรียนและหน่วยงานต่าง ๆ นอกจากนี้ ผู้สูงอายุยังช่วยผลักดันเพื่อส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาชุมชนให้กับคนในชุมชนและครอบครัว ได้มีโอกาสร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ มากขึ้น เช่น กิจกรรมต้านยาเสพติด กิจกรรมวันสงกรานต์ กิจกรรมวันลอยกระทง กิจกรรมพัฒนาอาชีพ เป็นต้น ที่มีผลการศึกษาเช่นนี้ เพราะผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะเป็นคนในพื้นที่และให้ความสำคัญกับการพัฒนาชุมชน จึงเห็นความสำคัญในการร่วมมือบทบาทในหน้าที่ พัฒนาชุมชนเพื่อนำเสนอปัญหาความต้องการของท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ ประกอบกับ ผู้สูงอายุส่วนมากจะมีเวลามากกว่าเดิม หากผู้สูงอายุที่มีสุขภาพแข็งแรงสามารถช่วยเหลือตนเองได้ ก็จะเข้ามามีบทบาทในสังคมและท้องถิ่น เพื่อร่วมพัฒนาและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาในท้องถิ่น

มิติด้านศาสนาและวัฒนธรรม พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาพุทธ และใช้ศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจต่อการดำรงชีวิต ทำให้ผู้สูงอายุจึงมีโอกาสได้แสดงบทบาททั้งในการเป็นแม่ศากยของวัด เป็นประธานสมาคมฌาปนกิจ เป็นโฆษกในงานต่าง ๆ ที่ช่วยผลักดันให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรมมากขึ้น เพื่อให้คนในชุมชนเกิดความผูกพัน และมีความสามัคคีร่วมกัน อันนำไปสู่การขับเคลื่อนชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนต่อไป ทั้งนี้ อาจเนื่องจากการดำเนินชีวิตของคนไทยส่วนใหญ่จะมีความเชื่อ และความศรัทธาในพิธีกรรมทางศาสนา จึงทำให้คนไทยนิยมการเข้าวัดเพื่อทำบุญ และร่วมสืบทอดพระพุทธศาสนาอันดีงาม โดยเฉพาะวัยสูงอายุจะให้ความสำคัญในการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนามากกว่าวัยอื่น เพราะเป็นกลุ่มบุคคลที่มีเวลามาก โดยบุคคลที่เกษียณอายุแล้วจะมีความเป็นอยู่ที่อาจไม่ค่อยเดือดร้อนมากนัก แต่ไม่รู้จะทำอะไรหลังเกษียณในแต่ละวัน จึงมองหากิจกรรมทางศาสนาที่อยู่ใกล้ตัวเพื่อสนองความต้องการของตนในบทบาทที่สูญเสียไป

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทของผู้สูงอายุไทยในการมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่น

1) **ปัจจัยตัวบุคคล** ต้องสร้างความตระหนักในคุณค่าของผู้สูงอายุ โดยให้เล็งเห็นคุณค่าของตนเองและแสดงบทบาททางสังคมอย่างต่อเนื่อง เพราะองค์ความรู้และประสบการณ์ที่อยู่ในตัวผู้สูงอายุสามารถนำไปต่อยอดความรู้ให้เกิดประโยชน์ ต่อเด็ก เยาวชน ชุมชน และสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) **ปัจจัยด้านครอบครัว** ครอบครัวต้องสร้างแรงจูงใจและชี้แนะให้คำปรึกษาในการเตรียมตัวต่อการปฏิบัติตนในบทบาทการเป็นผู้สูงอายุที่ดี

3) **ปัจจัยด้านการศึกษา** องค์การบริหารส่วนตำบล/เทศบาล ผู้นำชุมชนต้องมีการวางแผนและนำเสนองบประมาณเพื่อจัดโครงการพัฒนาศักยภาพความรู้ และความเชี่ยวชาญของผู้สูงอายุในชุมชนให้เกิดการสร้างบุคลากรไปแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในบทบาทการเป็นวิทยากร ที่ปรึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ และกรรมการ ให้กับหน่วยงานต่าง ๆ ได้มากขึ้น

4) **ปัจจัยด้านชุมชน** ผู้นำชุมชนควรมีการเปิดโอกาสให้กลุ่มผู้สูงอายุได้แสดงความคิดเห็นหรือความต้องการต่อการเข้าร่วมกิจกรรมในด้านต่าง ๆ มากขึ้น เพราะผู้สูงอายุยังมีประสบการณ์ที่สร้างคุณประโยชน์ให้กับสังคม

5) **ปัจจัยด้านศาสนาและวัฒนธรรม** ผู้สูงอายุมีความศรัทธาและความเชื่อในทางศาสนาและวัฒนธรรมแต่เดิม จึงทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมมีอย่างต่อเนื่อง

3. ปัญหาและอุปสรรคของผู้สูงอายุไทยต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่น

1) **ปัญหาด้านตัวบุคคล** ผู้สูงอายุที่เป็นข้าราชการเมื่อเกษียณอายุไม่ได้มีการตั้งเป้าหมายไว้รองรับว่าตนเองจะอยู่จุดไหน ทำอะไร และต้องปรับตัวอยู่ในชุมชนอย่างไร อีกทั้งบางคนให้ความสำคัญต่อการตระหนักในคุณค่าของตนเองน้อย และไม่มีความพร้อมทั้งทางร่างกายและจิตใจ ตลอดจนคิดว่าตนเองเมื่อเข้าร่วมกิจกรรมจะเป็นภาระให้กับคนในชุมชน

2) **ปัญหาด้านครอบครัว** ส่วนใหญ่ครอบครัวไม่เข้าใจหรือติดภารกิจที่ไม่ว่างเดินทางมาส่งผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนได้

3) **ปัญหาด้านการศึกษา** ส่วนใหญ่หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้สูงอายุน้อย เช่น การเชิญเป็นวิทยากร เป็นที่ปรึกษา ส่วนใหญ่พบว่า จะเป็นผู้สูงอายุบุคคลเดิม ๆ และเปิดโอกาสในการให้ผู้สูงอายุกลุ่มใหม่ ๆ เข้ามาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในบทบาทดังกล่าวด้วยข้อจำกัดในเรื่องอายุ และภารกิจของอาชีพที่มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุ ในบทบาทการเป็นวิทยากรที่ปรึกษาหรือกรรมการหลักสูตรของโรงเรียนและมหาวิทยาลัย

4) **ปัญหาด้านการพัฒนาชุมชน** ส่วนใหญ่ผู้นำขาดการประสานงาน และการให้บริการด้านข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง

5) **ปัญหาด้านศาสนาและวัฒนธรรม** ส่วนใหญ่เกิดจากระยะทางหรือการที่จะเดินทางไปร่วมกิจกรรมได้ก็ต่อเมื่อลูกหลานพาไป รวมทั้งขาดการประชาสัมพันธ์ในด้านการสื่อสารที่ไม่ทั่วถึง ทำให้ผู้สูงอายุไม่ทราบข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง

ดังนั้น การมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่นในบทบาทของผู้สูงอายุจากมุมมองมิติ ด้านครอบครัว มิติด้านการศึกษา มิติด้านการพัฒนาชุมชน และมิติด้านศาสนาและวัฒนธรรม ทำให้ชุมชนและสังคมมีความรู้ความเข้าใจ การตระหนักในคุณค่าของผู้สูงอายุ และทำให้เกิดการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพในส่วนผู้สูงอายุที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ ตลอดจนนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุทั้งการเรียนรู้ในการปรับตัวและการเข้าสังคมในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและกลุ่มผู้นำชุมชน ควรมีส่วนร่วมในการสำรวจความต้องการและการติดตามผลการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในแต่ละปี เพื่อจะได้วางแผนส่งเสริมการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการ และตรงกับศักยภาพของผู้สูงอายุได้อย่างแท้จริง

2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีส่วนร่วมในการหาแนวทางหรือมาตรการรองรับด้านการส่งเสริมบทบาทของผู้สูงอายุตามความต้องการ ตลอดจนสนับสนุนงบประมาณในแต่ละปี เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เพื่อลดความเครียด ภาวะซึมเศร้า ตลอดจนสามารถสร้างความสุขให้ผู้สูงอายุในสังคม โดยพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว

ข้อเสนอแนะด้านสังคมและชุมชน

1. ผู้นำชุมชนควรสร้างเครือข่ายและร่วมขับเคลื่อนมาตรการส่งเสริมกิจกรรมของผู้สูงอายุในบทบาทต่าง ๆ กับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ตลอดจนกิจกรรมบางประการที่ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมน้อยหรือยังไม่เคยปฏิบัติ ซึ่งจะช่วยลดการเกิดปัญหาสังคมในด้านการว่างงาน ไม่มีอาชีพ และไม่มีรายได้

2. สร้างเครือข่ายในการทำงานที่เชื่อมโยงกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐภาคเอกชน สถาบันการศึกษา และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล และนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขการพัฒนาอาชีพสำหรับผู้สูงอายุให้มีประสิทธิภาพ

ความคิดเห็นของผู้จัดทำบทความ

ประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น และจะกลายเป็นสังคมผู้สูงอายุในระดับสุดยอด ในปี 2574 ประกอบกับสังคมไทยก็มีการเปลี่ยนแปลงมากยิ่งขึ้น จากครอบครัวขยายกลายเป็นครอบครัวเดี่ยวที่มีสมาชิกในครอบครัวเพียง 3 คน จากกรณีเหล่านี้ สังคมไทยจึงต้องตระหนักและเห็นคุณค่าของกลุ่มประชากรผู้สูงวัยในฐานะผู้มีความรู้และผ่านประสบการณ์ชีวิตมาอย่างมากมาย และเป็นที่เคารพนับถือของบุตรหลานหรือชุมชน จึงควรได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชากรผู้สูงวัยเหล่านี้เข้ามามีบทบาทสำคัญในทางสังคม เช่น เป็นผู้นำชุมชนในด้านการปกครอง การศึกษา การศาสนา และประเพณีวัฒนธรรมในท้องถิ่น อันจะเป็นการรองรับสังคมผู้สูงวัย จะทำให้ผู้สูงอายุได้ร่วมกิจกรรมกับสังคม อันจะเป็นการลดความเครียด และจะเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัยให้มีคุณภาพและสามารถอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างปกติสุข ไม่เป็นภาระของบุตรหลาน หรือสังคม และที่สำคัญผู้สูงวัยจะได้มีบทบาทในการสร้างคุณค่าและในการพัฒนาสังคมให้ดียิ่งขึ้นได้ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าวัยรุ่นหนุ่มสาว อันจะส่งผลให้ประเทศไทยเป็นสังคมผู้สูงอายุที่อุดมไปด้วยคุณภาพ

เอกสารอ้างอิง

นิตยา ทวีชีพ และ พิทักษ์ จันทร์เจริญ. (กันยายน-ธันวาคม 2560). บทบาทของผู้สูงอายุไทยต่อการมีส่วนร่วมพัฒนาท้องถิ่น. ชลบุรี. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 25 (49) 167-187.

ภาพอ้างอิง

สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอรัตนวาปี. จังหวัดหนองคาย. (2560). สัมมาชีพชุมชนบ้านโพนสว่าง จักสาน
สร้างงาน สร้างอาชีพผู้สูงอายุ. สืบค้น 16 มีนาคม 2561 จาก
<http://district.cdd.go.th/rattanawap/wp-content/uploads/sites/810/2017/05/9413.jpg>

งานวิจัยและพัฒนา

ความเปลี่ยนแปลง กระบวนการสร้างและจรรโลงประชาธิปไตย และการเมืองในวิถีประจำวันในชนบทภาคกลาง

วิจัยโดย ประภาส ปิ่นตบแต่ง และคณะ

เรียบเรียงโดย วิมลรักษ์ ศานติธรรม

ภาพจาก : www.ect.go.th/ayutthaya/ewt_news.php?nid=90&filename=index

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญประการหนึ่งในสองทศวรรษที่ผ่านมาคือ การที่อำนาจทางการเมืองกระจายลงสู่ท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น ทำให้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นมีความสำคัญต่อชีวิตของชุมชนท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นค่อนข้างก่อผลได้จริงต่อการที่ชุมชนจะมีอิสระในการกำหนดทิศทางการพัฒนาของตนเอง การกระจายอำนาจจึงนำมาสู่พื้นที่ทางการเมืองในระดับท้องถิ่น และการจัดความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนชนบทกับนักการเมืองหรือพื้นที่ทางการเมืองผ่านการเลือกตั้ง กระบวนการจัดทำแผนงบประมาณท้องถิ่น ซึ่งความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวน่าจะมีผลทำให้เกิดพื้นที่ความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชนซึ่งเปลี่ยนแปลงไปมากทั้งคุณภาพชีวิตและวิถีการทำมาหากินที่ต้องมาเกี่ยวโยงเข้ากับพื้นที่การเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปมากยิ่งขึ้น มีผลให้การแสดงออกทางด้านชีวิตสังคมการเมืองเปลี่ยนแปลงไปจากภาพเดิม โดยเฉพาะภาพของคนชนบทที่มักถูกอธิบายผ่านความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์-ลูกน้อง ความเฉื่อยชาทางการเมือง การซื้อสิทธิ์ขายเสียงหรือชีวิตทางการเมืองที่ถูกขับเคลื่อนด้วยผลประโยชน์เฉพาะหน้า ฯลฯ ซึ่งน่าจะมีการศึกษาวิจัยภาพดังกล่าวให้แหลมคม ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย จึงให้ทุนสนับสนุนแก่รองศาสตราจารย์ประภาส ปิ่นตบแต่ง และคณะ เพื่อทำการศึกษาวิจัย เรื่อง ความเปลี่ยนแปลง กระบวนการสร้างและจรรโลงประชาธิปไตย และการเมืองในวิถีประจำวันในชนบทภาคกลาง

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. ศึกษาถึงการเปลี่ยนตำแหน่งแห่งที่ของคนชนบทภาคกลางจากการเป็นชาวนาสู่การเป็นพลเมืองของสังคมไทยทั้งในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เพื่อให้เห็นว่าสังคมชนบทเปลี่ยนแปลงทั้งในมิติวิถีการผลิต โลกชีวิต พื้นที่บริโศคใหม่ ๆ ซึ่งมีผลต่อการจัดความสัมพันธ์ทางสังคมการเมืองใหม่ ๆ
2. ศึกษาให้เห็นว่า ในมิติทางการเมืองในชนบท นับแต่หลังการปฏิรูปการเมืองปี 2540 เปลี่ยนไปมาก การเมืองในชนบททั้งการเมือง “ท้องถิ่น” (รวมทั้ง “ท้องที่” หรือภูมิภาค และการเมืองของ “ชุมชน”) กลายเป็นพื้นที่ใหม่ของการต่อรองทางการเมือง การกระจายอำนาจซึ่งเป็นการเปลี่ยนกติกา และสถาบันทางการเมืองครั้งใหญ่ ภายใต้พื้นที่ทางการเมืองและความสัมพันธ์การเมืองและสังคมแบบใหม่ที่เกิดขึ้นนำมาสู่การกระจาย-ดึงทรัพยากรจากรัฐส่วนกลางได้ ทำให้การเกิดความสัมพันธ์ทางสังคมการเมืองระหว่างท้องถิ่นกับรัฐขึ้นใหม่ เกิดพื้นที่ทางอำนาจและตำแหน่งแห่งที่สำหรับตัวแสดงทางการเมืองใหม่ ๆ เกิดขึ้นจำนวนมากในชุมชน
3. ศึกษาให้เห็นว่า ชีวิตของผู้คนในชนบทที่เปลี่ยนแปลงทั้งในมิติเศรษฐกิจและสังคมว่าได้เข้าไปสัมพันธ์พื้นที่ทางการเมืองใหม่ ๆ ที่เกิดและขยายกว้างขึ้นอย่างไร หรือในด้านกลับกันคือ พื้นที่ทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปมีผลต่อชีวิตของผู้คนในชนบทอย่างไร ความสัมพันธ์ระหว่างคนชนบทกับการเมืองเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

วิธีการศึกษาวิจัย

การศึกษานี้มีขั้นตอนและกระบวนการวิจัยที่เป็นการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การศึกษาแนวพินิจเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Approach) เพื่อช่วยให้เข้าใจความเปลี่ยนแปลงของชนบทในด้านเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม อันจะนำไปสู่การสร้าง ความเข้าใจ ความสัมพันธ์ทางสังคม การเมืองในวิถีประจำวันและกระบวนการสร้างและจรรโลงประชาธิปไตยในชนบท และการวิจัยเชิงสำรวจเพื่อทำความเข้าใจพื้นเพภูมิหลัง โลกทัศน์ ฯลฯ ของนักการเมืองท้องถิ่น มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ ผู้รู้หรือผู้ที่เป็นส่วนหนึ่งในปฏิบัติการทางสังคม ในแต่ละช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของชุมชน ประกอบด้วย 1) ผู้นำแกนนำองค์กรชาวบ้านทั้งที่รัฐจัดตั้งและผู้นำในองค์กรชุมชนที่จัดตั้งกันเอง และผู้นำขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมอื่น ๆ 2) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดตั้งองค์กรชาวบ้าน หรือผู้ที่ชาวบ้านเข้าไปมีความสัมพันธ์ในลักษณะเป็นเครือข่าย เช่น นักพัฒนาเอกชน นักวิชาการ เป็นต้น 3) นักการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติได้แก่ นายกองค้การบริหารส่วนตำบล นายกเทศมนตรี สมาชิกสภาท้องถิ่น นายกองค้การบริหารส่วนจังหวัด และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของจังหวัด

การศึกษาใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการการสังเกต (Observation) การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มเสวนา (Focus Groups) การสำรวจด้วยแบบสอบถาม และเลือกกรณีศึกษาในจังหวัดนครปฐม 3 แห่งคือ 1) พื้นที่ “ชนบท” ที่ห่างไกลเมือง ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนตำบลนิลเพชร อำเภอบางเลน 2) พื้นที่ “ชนบท” ที่อยู่ไม่ไกล/ไม่ใกล้กับเมือง ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนตำบลลานตากฟ้า อำเภอนครชัยศรี 3) พื้นที่ชนบทในเขตเมือง หรือมีความเป็นเมืองแล้ว ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนตำบลศาลายา อำเภอฟุทธรณชล

ผลการวิจัย

วิถีชีวิตทางเศรษฐกิจของผู้คนซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่ผูกพันกับระบบเศรษฐกิจแบบตลาดได้ส่งผลให้เกิดการแตกตัวภายในชุมชนที่มีกลุ่ม องค์กรต่าง ๆ เกิดขึ้น มีแกนนำ ผู้นำที่เข้ามาสู่กิจกรรมทางการเมืองทั้งในชุมชนและการเมืองระดับชาติ และความสัมพันธ์กับการเมืองภายนอกเพื่อแสวงหาความมั่นคงหรือหลักประกันแห่งการยังชีพ ชีวิตของผู้คนในชนบทจึงต้องเข้าไปสัมพันธ์กับพื้นที่ทางการเมือง การเลือกตั้งนโยบายของพรรคการเมืองและนักการเมือง ฯลฯ ที่ก่อรูปเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมแบบใหม่ อันเป็นหลักประกันสำหรับการดำรงชีวิตที่สำคัญของผู้คนในชนบท สรุปรสาระสำคัญของผลการศึกษาในแต่ละประเด็นมีดังนี้

1. ความเปลี่ยนแปลงในชุมชนชานาเดิม 3 กรณีศึกษา มีความแตกต่างไปจาก ชานาช่วงทศวรรษ 1960-1970 เป็นอย่างมาก ชุมชนได้ก้าวเข้าสู่ระบบทุนนิยมอย่างเข้มข้น ชาวบ้านได้ปรับตัวอย่างกว้างขวางในด้านเทคโนโลยีการผลิตสมัยใหม่ ทำให้เข้าไปพึ่งต่อเศรษฐกิจระบบเงินตราอย่างลึกซึ้ง และเป็นระบบการผลิตแบบเกษตรเชิงพาณิชย์เข้าไปเกี่ยวข้องกับตลาดอย่างเข้มข้นและซับซ้อนหลายมิติ ทั้งด้านสินค้าและบริการทุกชนิด สินค้า เทคโนโลยี ฯลฯ คนชนบทจึงกลายเป็นคนที่มีการปรับตัวหลายมิติ ไม่ใช่แค่เพียงการมีชีวิตแบบกึ่งชานา-กึ่งกรรมกรเท่านั้น แต่มีวัฒนธรรมการบริโภค การรับรู้ข่าวสารการเมืองที่ไม่แตกต่างไปจากคนในเมืองมากนัก เพราะชีวิตผู้คนเหล่านี้มีความเคลื่อนไหวในเชิงกายภาพได้ง่าย รวมทั้งการเคลื่อนย้ายในเชิงอาชีพ แหล่งรายได้ที่เขาต้องเผชิญกับวิถีคิดและโลกชีวิตใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลา ชุมชนในชนบทไทยปัจจุบันมีลักษณะเป็นชานาผู้มีโลกทัศน์กว้างไกล มีการก่อตัวขึ้นมาในจินตนาการแบบเมืองและความคาดหวังของการบริโภคแบบเมือง

2. การดิ้นรน ความอยู่รอดหรือการยังชีพของคนชนบทจากการผลิตพืชเศรษฐกิจเพื่อสนองตอบต่อระบบตลาดอยู่ในสภาพที่มีรายได้ไม่เพียงพอ เนื่องจากที่ดินมีขนาดเล็กและจำนวนสมาชิกครัวเรือนที่เพิ่มขึ้น การขูดรีดตนเอง (Self-Exploitation) โดยอาศัยแรงงานในครัวเรือนไม่ได้เป็นหนทางแห่งการอยู่รอด เนื่องจากต้นทุนการผลิตสูงและอาหารราคาผลผลิต และค่าใช้จ่ายในครัวเรือนที่สูงมากขึ้นเนื่องจากวัฒนธรรมการบริโภคที่เปลี่ยนมาสู่วิถีชีวิตสมัยใหม่ โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายในการศึกษาของสมาชิกในครอบครัว ชีวิตสมัยใหม่พึ่งอยู่กับรายได้เพื่อนำมาใช้จ่ายสำหรับพื้นที่การบริโภคที่กว้างมากยิ่งขึ้น การพึ่งพิงสภาพการดำรงชีพจากระบบนิเวศอยู่ในระดับต่ำมาก ส่วนการขายแรงงานในฐานะแรงงานนอกระบบก็อยู่ในสภาพที่พอแค่เอาตัวรอดของสมาชิกครัวเรือนที่ออกไปขายแรงงานเท่านั้น แต่ไม่มีรายได้เหลือมากนักที่จะนำมาจุนเจือค่าใช้จ่ายในครัวเรือน นอกจากนี้ ยังพบว่า มีการปรับตัวภายในภาคเกษตรหลายลักษณะ เช่น การผันตัวเองมาเป็นผู้ประกอบการรายย่อย เช่น การปรับตัวเองมาปลูกพืชผักที่ใช้ที่ดินแบบเข้มข้น และอาชีพค้าขาย ฯลฯ หรือการเกิดกลุ่มข้าวอินทรีย์ ผักอินทรีย์ แต่การปรับตัวมาเป็นผู้ประกอบการรายย่อยก็ไม่ได้เป็นอาชีพที่มีความมั่นคงด้านรายได้มากนัก

3. ระบบอุปถัมภ์และสถาบันเดิมในชุมชนมีลักษณะผูกเรือนไม่สามารถเป็นหลักประกันแห่งการยังชีพสำหรับผู้คนได้อีกต่อไป ซึ่งพบว่า คนชนบทได้สร้างความสัมพันธ์ในเชิงกลุ่มและองค์กรขึ้นมาใหม่ที่ผูกเข้ากับความเปลี่ยนแปลงที่มาจากภายนอก ดังเช่น การเกิดกลุ่มองค์กรที่เชื่อมโยงกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งการเชื่อมกับองค์กรประชาสังคมต่างๆ มีการปรับตัวของชานาไปสู่การเป็นผู้ประกอบการหลายมิติ เพื่อแสวงหาทางออกสำหรับชีวิตสมัยใหม่ โดยอาศัยเครือข่ายความสัมพันธ์ใหม่ที่มีสภาพเชื่อมเข้ากับ

พื้นที่ทางการเมืองหรือพื้นที่นโยบายสาธารณะทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น การเลือกตั้งจึงกลายเป็นช่องทาง การต่อรองสำคัญของคนชนบท

4. ความสัมพันธ์ของคนชนบทกับนักการเมืองเปลี่ยนไปมากแม้จะไม่มีสภาพในประชาธิปไตยเชิงอุดมคติที่ว่า ผู้คนเหล่านี้ไม่ใช่พลเมืองแบบที่นักประชาธิปไตยคาดหวัง แต่ผู้คนเหล่านี้สัมพันธ์อยู่กับนักการเมือง และเครือข่ายผู้รับเหมา นักเลือกตั้งท้องถิ่นที่คนในเมืองประณาม เป็นความสัมพันธ์แบบสุก ๆ ดิบ ๆ ที่มีพัฒนาการความคาดหวังซึ่งนักเลือกตั้งก็ต้องปรับตัว และถูกคาดหวังว่าต้องมีความสามารถในการดึงเอาทรัพยากรเข้ามาสู่ชุมชนและเครือข่ายตน ชาวบ้านมีการเลือกนักการเมืองท้องถิ่นด้วยความเป็นเครือญาติ พวกพ้อง แต่ก็พิจารณาจากการทำงานและมีการเปลี่ยนผู้นำที่ชัดเจน และไม่มีนักการเมืองในระดับท้องถิ่นผูกขาดได้ทั้งหมด แม้จะชนะการเลือกตั้งติดต่อกัน เนื่องจากชาวบ้านมีกฎเกณฑ์บางอย่างในการเข้ามาสัมพันธ์กับพื้นที่การเมืองแบบทางการหรือการเมืองแบบเลือกตั้ง โดยสภาพการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป มีส่วนที่ซ้อนทับกันมากกว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบดำไปสีขาว และผู้นำต้องตอบสนองต่อโจทย์ ความต้องการของชาวบ้าน ผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งด้วย ทำให้การเลือกตั้งในท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงจากการที่ต้องอิงระบบอุปถัมภ์ การจ่ายเงินซื้อเสียงและความรู้จักคุ้นเคยกัน เพราะประชาชนเริ่มมองปัจจัยอื่น ประกอบการเลือกผู้นำ ซึ่งทำให้เห็นการปรับตัวของผู้นำไปในแนวทางของความต้องการของประชาชนมากขึ้น

5. สังคมชนบทไทยไม่ใช่สังคมชวานาแบบเดิม เครือข่ายความสัมพันธ์ในชุมชน และสถาบันหรือองค์กรทางสังคมแบบเดิมได้ล่มสลายและไม่สามารถเป็นตาข่ายหรือระบบนิรภัยให้แก่ผู้คนในชุมชนในยามที่ประสบวิกฤติในชีวิตได้อีกต่อไป บ้าน วัด โรงเรียน ไม่ได้เป็นแกนกลางความสัมพันธ์สำหรับคนชนบท ระบบการค้าขายที่เปลี่ยนแปลงไปนำมาสู่การจัดความสัมพันธ์ใหม่ระหว่างผู้คนที่สามารถครอบครองปัจจัยการผลิต ซึ่งเป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่กับชวานา เกิดเป็นกลุ่มองค์กรที่เชื่อมโยงกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งการเชื่อมกับองค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันองค์กรชุมชน และสถาบันอุดมศึกษา

6. การรวมกลุ่มและองค์กรภายในชุมชนที่มาจาก การสนับสนุนและการเชื่อมต่อกับสังคมภายนอกเกิดขึ้นเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากร งบประมาณ และนโยบายสาธารณะ ทั้งนี้เพราะนโยบายสาธารณะ โครงการพัฒนาของรัฐ มาตรการสนับสนุนต่าง ๆ กลายเป็นทรัพยากรสำคัญเกี่ยวกับการผลิต ช่วยลดต้นทุนในการผลิต ช่วยทำให้ราคาพืชผลอยู่ในระดับที่พออยู่ได้และนโยบายด้านสวัสดิการสังคมรูปแบบต่างๆ ฯลฯ ที่จะทำให้ชีวิตของผู้คนในชุมชนอยู่ได้ นโยบายประชานิยมจึงกลายเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตความเป็นอยู่หรือการทำมาหากินของผู้คนเหล่านี้ อย่างมีนัยสำคัญต่อสภาพดำรงชีพ ผู้ขายแรงงานซึ่งอยู่นอกระบบประกันสังคม จึงมีชีวิตที่พออยู่ได้จากโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค ฯลฯ ดังนั้น พื้นที่การเมืองที่เกิดขึ้นไม่ใช่เพียงแค่การหาเสียงผ่านนโยบายของพรรคการเมือง นักการเมือง ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น แต่ได้นำมาสู่การจัดความสัมพันธ์ทางสังคมในระดับชุมชนขึ้นมาใหม่ที่เชื่อมโยงกับสถาบันทางการเมือง เพราะทรัพยากรของสังคมได้ถูกถ่ายโอนลงมาสู่ชีวิตในชุมชนมากยิ่งขึ้นรวมทั้งกลไกการกระจายทรัพยากรก็เปลี่ยนจากระบบราชการมาสู่กลไกของการสร้างและจรรโลงประชาธิปไตย การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. กระบวนการนโยบายสาธารณะควรให้ความสำคัญของพื้นที่ประชาสังคมรวมเข้าไปอยู่ในพื้นที่ การต่อรองของผู้คน กล่าวคือ เมื่อนโยบายสาธารณะ ทรัพยากร งบประมาณจากรัฐบาล องค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่นมีผลสำคัญต่อการดำรงชีวิตของชาวนาที่เปลี่ยนไป กลไกในการกระจายทรัพยากร จึงควรถูกใช้เพื่อสร้างความเป็นธรรมให้แก่ผู้คน ซึ่งหมายถึงว่าต้องมีจุดเริ่มต้นมาจากการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน

2. นโยบายสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนด้านเศรษฐกิจฐานรากหรือนโยบายที่มุ่งแก้ไข ปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำ หรือการสร้างรายได้ ต้องคำนึงถึงกลไกการกระจายทรัพยากร กล่าวคือ การสร้างและจรรโลงประชาธิปไตยเพื่อให้ผู้คนในชนบทมีพื้นที่ที่กลไกการต่อรองทรัพยากรเป็นสิ่งจำเป็นมาก และไม่ใช้การนำอำนาจการเลือกตั้งออกไปจากพื้นที่ หรือทำให้เสียงของคนชนบทค่อยลง แต่ควรจะถ่ายโอนอำนาจไปให้พวกเขามากยิ่งขึ้น ความเป็นประชาธิปไตย อำนาจต่อรองของเกษตรกรจึงถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะ ทำให้ชีวิตผู้คนอยู่รอดได้ รัฐจึงต้องสนับสนุนความเป็นประชาธิปไตยเพื่อสร้างอำนาจต่อรองดังกล่าวให้กับเกษตรกร

3. ควรมีการศึกษาความเปลี่ยนแปลงสังคมชาวนาในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีความแตกต่างหลากหลาย ทั้งนี้ เพื่อเปรียบเทียบ ตลอดจนศึกษาให้เห็นภาพรวมของการเปลี่ยนแปลงของสังคมชาวนาโดยอาศัยวิธีวิทยาที่สามารถตอบคำถามในลักษณะข้อสรุปทั่วไปได้ และควรมีการศึกษาความเปลี่ยนแปลงและการปรับตัวของสังคมชาวนาในระดับครัวเรือน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตั้งแต่ยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงนโยบายการอุดหนุนชาวนาตั้งแต่รัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร หรือตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในปี 2557 เป็นต้นมา

ความคิดเห็นของผู้เรียบเรียง

บทความเรื่องนี้จะทำให้ได้อรรถความรู้ความเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ในพื้นที่ชนบทภาคกลาง ซึ่งจะทำให้สังคมไทยมีจินตนาการใหม่ที่สอดคล้องกับความเป็นจริง และเอื้อต่อการทำความเข้าใจความหมายของความเปลี่ยนแปลงใน “ชนบท” ทำให้ได้อรรถความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงและกระบวนการสร้างประชาธิปไตยในชนบทภาคกลางของประเทศไทยที่จะนำไปสู่การสร้างนโยบายของรัฐเกี่ยวกับการเมืองและการสร้างประชาธิปไตยและเข้าใจทางการเมืองของคนชนบทภาคกลางที่จะนำไปสู่การปรับตัวทางการเมืองและกระบวนการประชาธิปไตยได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เป็นการสร้างพื้นที่ การเมืองและการถกเถียงประชาธิปไตยชุมชนและมิติอื่น ในมิติการเปลี่ยนแปลงการสร้างประชาธิปไตยและการพัฒนาประชาธิปไตยในอนาคตเพื่อนำเสนอไปสู่การถกเถียงสาธารณะเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตยในสังคมไทย

เอกสารอ้างอิง

ประภาส ปิ่นตบแต่ง. (2560). รายงานวิจัย เรื่อง ความเปลี่ยนแปลง กระบวนการสร้างและจรรโลงประชาธิปไตย และการเมืองในวิถีประจำวันในชนบทภาคกลาง. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ภาพอ้างอิง

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (2560). ประชาสัมพันธ์เครื่องลงคะแนนเลือกตั้ง (Thai Voting Machine) โครงการจังหวัดเคลื่อนที่ บำบัดทุกข์ บำรุงสุข ให้บริการประชุม ณ วัดโพธิ์ประสิทธิ์ อำเภอลาดบัวหลวง. สืบค้น 16 มีนาคม 2561 จาก www.ect.go.th/ayutthaya/ewt_news.php?nid=90&filename=index

บทความที่น่าสนใจ

การพัฒนาความเป็นเมือง (Urbanization)

สู่ความเป็นเมืองน่าอยู่ในอนาคต

เรียบเรียงโดย ปรียวรรณ สุวรรณสุนย์

ภาพจาก : <http://yannawariverfront.org/assets/img/design/03-after.jpg>

องค์การสหประชาชาติคาดการณ์ว่า ในปี ค.ศ. 2020 ประชากรโลกที่อาศัยอยู่ในเมืองจะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 60 จากร้อยละ 50 ของทั้งหมดในปัจจุบัน ในขณะที่เมื่อปี ค.ศ. 1900 มีประชากรโลกที่อาศัยอยู่ในเมืองเพียงร้อยละ 14 เท่านั้น ทั้งนี้ ระดับความเป็นเมืองของพื้นที่ต่าง ๆ ในโลกยังคงมีความแตกต่างกันอย่างมาก เพราะเมื่อพิจารณาสัดส่วนของความเป็นเมืองระหว่างยุโรป เอเชีย และแอฟริกา จะพบว่า ยุโรปมีประชากรทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองกว่าร้อยละ 73 ที่แตกต่างจากเอเชียและแอฟริกาที่ประชาชนอาศัยอยู่ในเขตเมือง คิดเป็นร้อยละ 48 และร้อยละ 40 ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม อัตราการพัฒนาเพื่อเข้าสู่ความเป็นเมืองพบว่า ภูมิภาคเอเชียและแอฟริกามีแนวโน้มเติบโตในอัตราสูงที่สุดเมื่อเทียบกับภูมิภาคอื่นใน ค.ศ. 2050 จะมีอัตราการเติบโตถึงร้อยละ 64 และร้อยละ 56 ตามลำดับ ซึ่งแตกต่างจากยุโรปที่มีอัตราความเป็นเมืองเพิ่มขึ้นเพียงประมาณร้อยละ 7 เนื่องจากเป็นภูมิภาคที่มีระดับความเป็นเมืองสูงอยู่แล้ว โดยประชากรในเขตเมืองของทวีปแอฟริกาจะมีอัตราการขยายตัวจาก 399 ล้านคน ใน ค.ศ. 2009 กลายเป็น 1,231 ล้านคน ใน ค.ศ. 2050 ส่วนทวีปเอเชียคาดว่าประชากรในเขตเมืองจะเพิ่มขึ้นจาก 1,719 ล้านคน เป็น 3,381 ล้านคน ใน ค.ศ. 2050 ประเทศที่มีการขยายตัวของความเป็นเมืองสูงที่สุดในโลก ได้แก่ จีนและอินเดียประมาณการกันว่า ใน พ.ศ. 2593 จีนจะมีจำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองสูงถึง 1,000 ล้านคน ขณะที่อินเดียจะมีจำนวนประชากรที่อยู่ในเขตเมืองสูงถึง 900 ล้านคน หากพิจารณาในเชิงภาพรวมของโลกใน ค.ศ. 2050 ประเทศที่มีรายได้สูง (High Income Country) จะมีระดับความเป็นเมืองเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 6 คือ จากร้อยละ 80 เป็นร้อยละ 86 ซึ่งต่างจากประเทศที่มีรายได้ปานกลางระดับบน (Upper-Middle Income Country) อาทิ จีน บราซิล อิหร่าน และเม็กซิโก ที่จะมีอัตราความเป็นเมืองเพิ่มขึ้น จากร้อยละ 63 เป็นร้อยละ

79 ส่วนประเทศที่มีรายได้น้อย (Low Income Country) และรายได้ปานกลางระดับล่าง (Lower Middle Income Country) จะเป็นกลุ่มประเทศที่มีระดับการเติบโตด้านความเป็นเมืองที่สูงที่สุด จากเดิมร้อยละ 30 และร้อยละ 39 เป็นร้อยละ 48 และร้อยละ 57 ตามลำดับ ดังนั้น ในช่วง ค.ศ. 2014–2050 ประชากรในเขตชนบทจะมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นใน 1 ใน 3 ของประเทศทั่วโลก ขณะที่ 2 ใน 3 ของประเทศทั่วโลกจะมีจำนวนประชากรในเขตชนบทที่มีแนวโน้มลดลง

ผลการคาดการณ์ดังกล่าวจึงเห็นได้ว่า แนวโน้มการขยายตัวของความเป็นเมืองจะมีมากยิ่งขึ้นในอนาคต ซึ่งในส่วนของประเทศไทยนั้น สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดลให้ข้อมูลว่าการกระจายตัวของประชากรจากเดิมที่กระจายตัวกันอยู่ตามชนบทเป็นส่วนใหญ่ได้ขยับเข้ามารวมตัวอยู่ในเมืองมากขึ้น และประชากรที่ทำงานในภาคเกษตรที่ลดลง เนื่องจากมีการใช้เทคโนโลยีและเครื่องมือทางการเกษตรเพิ่มขึ้น ทำให้ความต้องการแรงงานทางการเกษตรลดลง รวมถึงปัญหาการขาดแคลนน้ำหรือสภาวะที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเพาะปลูก และการประสบปัญหาด้านการตลาด ทำให้เกษตรกรเคลื่อนย้ายเข้าสู่เมืองเพื่อโอกาสทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า กลายเป็นแรงผลักดันให้ประชากรล้นเกินจากพื้นที่ชนบทแล้วเข้ามาทำงานนอกภาคเกษตรในเมืองมากขึ้น จนเกิดเป็นผลกระทบและปัญหาในเขตชุมชนเมือง เช่น ความแออัดยัดเยียด แหล่งเสื่อมโทรม มลพิษทางอากาศและน้ำ การจราจรติดขัด ความไม่เพียงพอของสาธารณูปโภค อาชญากรรม ยาเสพติด เป็นต้น

จากสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้น ทำให้รัฐบาลตระหนักถึงปัญหาของการเติบโตเมืองที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วจนกลายเป็นเมืองโตเดี่ยวเหมือนกรุงเทพมหานคร จึงเป็นที่มาของนโยบายลดการเคลื่อนย้ายจากชนบทสู่เมืองด้วยการให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและสนับสนุนเศรษฐกิจจากหญ้าในโครงการต่าง ๆ เพื่อสร้างงานและยกระดับคุณภาพชีวิตอันเป็นการแก้ปัญหาความยากจนของคนในชนบทด้วยการให้สนับสนุนทางการเงินผ่านธนาคารชุมชนและกองทุนหมู่บ้าน นโยบายแปลงสินทรัพย์เป็นทุน สนับสนุนด้านอาชีพในเขตชนบทผ่านโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product: OTOP) การกระจายอำนาจการบริหารงบประมาณผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อให้การอนุมัติงบประมาณในการแก้ปัญหาและพัฒนาความเจริญในท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็วที่จะช่วยบรรเทาหรือลดการเคลื่อนย้ายของประชากรจากชนบทสู่เมือง เพื่อให้ประชาชนคงอยู่กับถิ่นเดิม สร้างคุณภาพชีวิตและความเจริญให้กับท้องถิ่นนั้น ๆ ต่อไป นอกจากนี้ รัฐบาลมีแผนแม่บทในการพัฒนาประเทศเพื่อกระจายความเจริญไปยังเมืองต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงตามสภาพการณ์เกิดเป็นโครงการเมกะโปรเจกต์ที่มุ่งสร้างการเติบโตของเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ประกอบกับการให้ความสำคัญกับการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน จึงส่งผลให้เกิดการขยายตัวของความเป็นเมืองใหญ่ตามภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ โดยมีปัจจัยของการเติบโตที่มาจากเป็นศูนย์กลางด้านเศรษฐกิจ การค้าและการท่องเที่ยวเป็นสำคัญ ผลการศึกษาของศูนย์วิเคราะห์เศรษฐกิจ TMB (TMB Analytics) พบว่า มีหลายจังหวัดที่เข้าข่ายการพัฒนาตนเองสู่การเป็นสังคมเมืองใหญ่ อาทิ ชลบุรี ระยอง สงขลา นครราชสีมา ขอนแก่น เชียงใหม่ อุดรธานี ทั้งยังมีอีกหลายจังหวัดที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นเมืองใหญ่ เช่น จันทบุรี สุพรรณบุรี เชียงราย หนองคาย เป็นต้น

ผลของการพัฒนาความเป็นเมืองที่ขยายตัวและเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วดังกล่าวได้สร้างความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเศรษฐกิจและสังคม กล่าวคือ เป็นการเติบโตของเมืองที่ไร้ระเบียบ มีการพัฒนาที่มุ่งแต่ความเจริญเติบโตเศรษฐกิจในเชิงมูลค่าเพียงอย่างเดียวโดยไม่คำนึงถึงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดในกระบวนการผลิตและรูปแบบของการบริโภคที่ไม่เหมาะสม ทำให้ทรัพยากรถูกใช้สอยและเสื่อมสภาพ

ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพจนเกือบหมดสภาพยากที่จะฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ รัฐบาลได้ตระหนักในปัญหาดังกล่าว และเริ่มให้ความสำคัญกับแนวทางการพัฒนาเมืองแนวใหม่ คือ การพัฒนาความเป็นเมืองให้น่าอยู่อย่างยั่งยืน อันเป็นแนวนโยบายเชิงยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาพื้นที่เมืองซึ่งเป็นการพัฒนาที่ต้องมีการดำเนินงานประสานและสนับสนุนสอดคล้องซึ่งกันและกันในหลาย ๆ ด้าน และหลายสาขาพร้อม ๆ กัน อย่างมีระบบเป็นเชิงองค์รวม (Holistic Approach) กล่าวคือ เป็นกระบวนการพัฒนาที่มีการวางกรอบวิสัยทัศน์และแนวทางพัฒนาที่สอดคล้องต้องกันทั้งในด้านประชากร ทรัพยากร สิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติและสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ทางกายภาพที่สร้างขึ้น ทรัพยากรด้านศิลปวัฒนธรรม ความรู้และวิทยาการสมัยใหม่ โดยเฉพาะ การให้ความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพสนับสนุนกระบวนการฟื้นฟูและพัฒนาทรัพยากรที่สร้างทดแทนใหม่ได้ มีการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม เสริมสร้างจิตวิญญาณและคุณค่าของเมืองด้วยการให้ความสำคัญต่อการดำรงรักษาฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนาเพื่อยกระดับศักยภาพของตนเอง สร้างภูมิคุ้มกันแรงกดดันของการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่เป็นผลของการจัดระเบียบใหม่ของโลกการค้าและเทคโนโลยี โดยมีกรอบกลยุทธ์เพื่อไปสู่ความเป็นเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน

ประเทศไทยโดยกระทรวงสาธารณสุขหน่วยงานราชการแรกที่มีบทบาทในเรื่องเมืองน่าอยู่ เนื่องจากเป็นกระทรวงที่ได้นำแนวคิดเรื่องการส่งเสริมสุขภาพประชากรรวมเข้ากับเมืองแห่งสุขภาพตามข้อเสนอแนะขององค์การอนามัยโลกภาคพื้นยุโรป ซึ่งได้จัดการประชุมขึ้นที่เมืองออตตาวา ประเทศแคนาดา พ.ศ. 2529 มากำหนดเป็นแนวปฏิบัติงานโดยเชื่อมโยงสุขภาพคนเข้ากับเมืองแห่งสุขภาพ ซึ่งต่อมา รัฐบาลมอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นผู้ประสานการดำเนินการกิจของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองน่าอยู่และชุมชนน่าอยู่ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนทั้งชุมชนเมืองและชุมชนชนบทได้อย่างเท่าเทียมกัน มีความสะดวกสบาย มีสุขอนามัยที่ดี เกิดความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สร้างความเกี่ยวพันกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนมีศิลปวัฒนธรรมที่ดั้งเดิม

อย่างไรก็ตาม มีการกำหนดคุณลักษณะสำคัญของเมืองน่าอยู่ ตลอดจนขั้นตอนในการทำเมืองให้น่าอยู่กล่าวคือ เมืองน่าอยู่ต้องมีลักษณะดังนี้ 1) เป็นเมืองที่เจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์แบบ 2) เป็นเมืองที่มีความคล่องตัวสูง 3) เป็นเมืองที่สุขสบายและมีชีวิตชีวา 4) เป็นเมืองที่ส่งเสริมให้เป็นศูนย์กลางของเศรษฐกิจ และ 5) เป็นเมืองที่ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางด้านวัฒนธรรม ส่วนการทำเมืองให้น่าอยู่ ประกอบด้วย 20 ขั้นตอนใน 3 กลุ่มกิจกรรม คือ กลุ่มการร่วมมือปฏิบัติการ กลุ่มการจัดองค์กร และกลุ่มการเริ่มต้น

คุณลักษณะสำคัญของเมืองน่าอยู่

1. เมืองที่เจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์แบบ : เมืองที่ส่งเสริมให้มีการเจริญเติบโตในบริเวณที่มีระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการและบริการสาธารณะด้านอื่น ๆ ที่สามารถใช้บริการอย่างทั่วถึงและตามกำหนดแน่นอน เป็นเมืองที่มีการวางแผนล่วงหน้าเพื่อสงวนและจัดเตรียมที่ดินไว้เพื่อสร้างถนนบริการสาธารณูปโภค สวนสาธารณะและสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะก่อนการพัฒนาต่าง ๆ เป็นเมืองที่มีการลงทุนพัฒนาและใช้ประโยชน์สาธารณูปโภคอย่างคุ้มค่า โดยประสานการพัฒนาภาครัฐกับภาคเอกชนมีการส่งเสริมการเติบโตที่สมดุล คือ การมีแหล่งงาน การบริการพาณิชยกรรม และที่อยู่อาศัยอยู่ในละแวกใกล้เคียง มีการพัฒนาปัญหาและ

แก้ไขผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการเจริญเติบโตในระหว่างการพัฒนาขึ้น เช่น ปัญหาน้ำท่วมขัง ขยะแห้งและเปียก การจราจร อากาศเสีย เป็นต้น

2. เมืองที่มีความคล่องตัวสูง : เมืองที่ระยะการเดินทางระหว่างที่ทำงานบ้านและที่หมายอื่น ๆ นั้น สั้นที่สุด มีการจัดการจราจรในท้องถนนที่สามารถลดภาวะการจราจรคับคั่งได้ โดยการจำกัดยานพาหนะในบริเวณการจราจรหนาแน่นที่มีบริการขนส่งมวลชนอื่นให้ใช้แทน มีการส่งเสริมการใช้ระบบขนส่งมวลชนที่ทันสมัย รถไฟฟ้า รถไฟฟ้าใต้ดิน รถไฟ รถเมล์และเรือที่เชื่อมโยงโครงข่ายเส้นทางอย่างเป็นระบบ มีระบบถนนสายรองที่เหมาะสมและช่วยเพิ่มความคล่องตัวในการสัญจรสู่ศูนย์กลางเมือง

3. เมืองที่สุขสบายและมีชีวิตชีวา : เป็นเมืองที่มีที่พักอาศัยได้มาตรฐาน มีสภาพแวดล้อมที่ถูกต้อง สุกลักษณะสำหรับประชากรทุกระดับชั้น มีโรงเรียน คลินิก และโรงพยาบาลให้บริการใกล้ที่พักอาศัย มีทางเท้าที่สามารถเดินได้อย่างปลอดภัยและร่มรื่น มีการส่งเสริมธรรมชาติแวดล้อมที่เขียวขจี และมีสวนสาธารณะอยู่ทั่วทุกบริเวณ

4. เมืองที่ส่งเสริมให้เป็นศูนย์กลางของเศรษฐกิจ : เป็นเมืองที่มีที่ว่างและโอกาสเพียงพอสำหรับการเติบโตทางเศรษฐกิจ มีบริเวณศูนย์กลางเมืองที่เจริญและมีชีวิตชีวา ในบริเวณที่มีการเจริญเติบโตสูงมีการพัฒนาเชื่อมต่อกับระบบขนส่งที่ทันสมัย เป็นเมืองสำหรับอุตสาหกรรมการผลิตขนาดเล็กและธุรกิจบริการผู้ผลิตโดยเป็นแหล่งก่อตั้งและพัฒนาอุตสาหกรรมในอนาคต เขตต่าง ๆ จะมีแหล่งทำงานและที่อยู่อาศัยใกล้เคียงกัน ประชาชนจะได้มีเวลาส่วนตัวเหลือเพื่อการสร้างสรรค์และพักผ่อน

5. เมืองที่ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางด้านวัฒนธรรม : เมืองที่เป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรมที่อนุรักษ์พื้นที่ที่มีลักษณะพิเศษแต่ในขณะเดียวกันยังเอื้ออำนวยให้มีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงอาคารและประโยชน์ใช้สอย เป็นเมืองที่ส่งเสริมศิลปะเพื่อสาธารณะและสนับสนุนการเฉลิมฉลองและการแสดงงานศิลปะต่าง ๆ

ส่วนขั้นตอนในการทำเมืองให้น่าอยู่ซึ่งกำหนดโดยองค์การอนามัยโลกและผู้เชี่ยวชาญของภูมิภาคแต่ละประเทศเพื่อประโยชน์ด้านการเป็นบทเรียนในการศึกษาประกอบการตัดสินใจทำเมืองให้น่าอยู่ประกอบด้วย ขั้นตอนใน 3 กลุ่มกิจกรรมคือ กลุ่มการร่วมมือปฏิบัติ กลุ่มการจัดองค์กร และกลุ่มการเริ่มต้น ซึ่งการเลือกดำเนินกิจกรรมกลุ่มใดก่อนนั้นให้พิจารณาที่สถานการณ์ความพร้อมความเหมาะสมของแต่ละเมือง แต่ละชุมชน กล่าวคือ ขึ้นอยู่กับความแตกต่างกันของบริบทในแต่ละเมือง ความแตกต่างของปัญหาในชุมชน วัฒนธรรมและค่านิยมของสังคม ตลอดจนเงื่อนไขอื่น ๆ ที่ทำให้แต่ละเมืองกำหนดประเด็นเริ่มต้นของความเป็นเมืองให้น่าอยู่ต่างกันออกไป อาทิ กรณีของเมืองดังต่อไปนี้

เมืองเตหะราน ประเทศอิหร่าน เน้นประเด็นการยกระดับของสภาพบ้านเรือนที่อยู่อาศัยของกลุ่มคนที่มีรายได้น้อย

เมืองลอสแอนเจลิส ประเทศปากีสถาน เน้นเรื่องสภาพสิ่งแวดล้อมและการสุขาภิบาลในเขตที่อยู่อาศัยหนาแน่น

เมืองริโอเดอจาเนโร ประเทศบราซิล เน้นประเด็นการระดมทรัพยากรกำลังคนในการจัดระบบการระบายน้ำและป้องกันน้ำท่วมในเขตพื้นที่ต่ำกว่าเมือง

เมืองจัตตะกอง ประเทศเมียนมา ชูประเด็นด้านการปรับปรุงแหล่งชุมชนแออัด การรู้หนังสือและอ่านเขียนได้ น้ำสะอาดและการสุขาภิบาล การระบายน้ำและน้ำเสีย การส่งเสริมสุขภาพ การส่งเสริมโภชนาการและการผังเมือง

เมืองอักรา ประเทศอินเดีย ให้ความสำคัญกับประเด็นการศึกษาและส่งเสริมสุขภาพลงไปกับระดับชุมชน

เมืองโจฮันเนสเบิร์ก ประเทศแอฟริกาใต้ เน้นประเด็นการประสานงานส่งเสริมสุขภาพกับโครงการที่อยู่อาศัยที่รวมกิจกรรมด้านจัดหาน้ำสะอาด การสุขาภิบาล การจำกัดขยะสิ่งปฏิกูล ไปจนถึงความปลอดภัยของชุมชน

เมืองภูเก็ต ประเทศไทย เป็นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์รักษาวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น

เมืองพิษณุโลก ประเทศไทย เน้นระบบบริหารกำจัดสิ่งปฏิกูลมูลฝอย และการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ขั้นตอนการทำเมืองให้น่าอยู่ในกลุ่มกิจกรรมด้านความร่วมมือปฏิบัติการ

1. เพิ่มความตระหนักด้านสุขภาพ กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้บริหารจัดการองค์กรของเมืองและภาคีทุกส่วนของเมืองที่ประเมินว่า ยังขาดความตระหนักในเรื่องสุขภาพหรือสุขภาวะของคนและของเมืองโดยรวม ซึ่งผู้ร่วมมือจะเป็นใครก็ได้ อาจเป็นนักการเมืองท้องถิ่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุข สื่อมวลชน องค์กรเอกชน มูลนิธิ หรือประชาชน

2. ให้คำชี้แนะและความเห็นในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ กลุ่มเป้าหมายคือ ผู้มีหน้าที่จัดทำแผนยุทธศาสตร์ของการพัฒนาเมืองและถ้าเป็นการทำงานแนวใหม่ในสังคมใหม่ที่เป็นประชาธิปไตยยิ่งขึ้น เป้าหมายของการชี้แนะนี้จะให้รวมทุกภาคีในสังคมด้วยกัน (ภาคราชการ ประชาสังคม ทูตทางสังคมและการเมือง)

3. ขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมและการมีสัมพันธภาพระหว่างภาคีต่าง ๆ โดยต้องอาศัยการสื่อสาร การพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนประชุมการทำงานอย่างสร้างสรรค์หรือจัดเวทีสาธารณะในการแลกเปลี่ยน ข้อมูลทัศนคติและเรียนรู้ร่วมกัน สร้างและปฏิบัติการกิจตามพันธกิจด้วยกัน

4. การกระตุ้นหนุนเสริมการมีส่วนร่วมของภาคีต่าง ๆ ในกิจกรรมทุกกิจกรรม ทุกขั้นตอนอย่างเหมาะสมโดยเฉพาะในสังคมไทยที่สมาชิกของสังคมผิดชอบที่จะสงวนท่าที รอดูผู้นำหรือเฉยชาต่อการเข้ามามีบทบาทนำหรือร่วมในการปฏิบัติกิจสาธารณะต่าง ๆ อยู่ จึงต้องพยายามหาวิธีในการกระตุ้นหนุนเสริมเพื่อดึงศักยภาพออกมาเป็นกำลังขับเคลื่อนของสังคม

5. การส่งเสริม การคิดค้นนวัตกรรมในการกระทำกิจกรรมต่าง ๆ พบว่า หลายภาคีมีความรู้ ภูมิปัญญาและความสามารถที่จะคิดค้นประดิษฐ์กรรมและวิทยาการรูปแบบต่าง ๆ แต่ต้องการค้นหาให้พบกระตุ้นและสนับสนุนยกย่องให้สร้างนวัตกรรมขึ้น เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

6. ต้องสร้างหลักประกันว่าประเด็นเรื่องสุขภาพหรือสุขภาวะจะต้องปรากฏอยู่ในนโยบายสาธารณะของเมืองนั้น ๆ เพื่อให้กลายเป็นแผนงานโครงการ กิจกรรมที่มีงบประมาณและทรัพยากรสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรม

ขั้นตอนการทำเมืองให้น่าอยู่ในกลุ่มกิจกรรมด้านการจัดองค์กร

1. การจัดตั้งคณะกรรมการ เพื่อให้เกิดองค์กรรับผิดชอบโดยตรงที่จะดำเนินการอย่างต่อเนื่องจริงจังและยั่งยืน ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบของคณะกรรมการ เพื่อสามารถรองรับภารกิจได้อย่างเหมาะสมในทุกประเด็น
2. การเชื่อมโยงลักษณะสุขภาพเข้ากับเงื่อนไขการดำรงชีวิตซึ่งต้องอาศัยความรู้และประสบการณ์ที่เป็นสหวิทยาการ โดยมีความรู้ทางการแพทย์ การสาธารณสุขและระบาดวิทยาเป็นแกน ผสมกับความรู้ด้านสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ การเมืองมาประกอบ ทั้งนี้ เพื่อเห็นเหตุและผลหรือปัจจัยเกี่ยวข้องในการดำเนินการที่ครอบคลุมเป็นองค์รวมและชัดเจนในการควบคุมป้องกันแก้ไขหรือส่งเสริมสนับสนุนไปจนถึงการบำบัดหรือขจัดปัญหาหรือฟื้นฟูอนุรักษ์สภาวะต่าง ๆ ตามความเหมาะสมของเหตุผลแต่ละด้าน
3. การกำหนดกิจกรรมและเนื้องานโครงการเพื่อให้เกิดความเข้าใจชัดเจนในกิจกรรมหรือเนื้องานแต่ละขั้นที่จะปฏิบัติทั้งในแง่เหตุผล เจตนาารมณ์ เป้าหมาย กิจกรรมเทคนิควิธีการ ระยะเวลา สถานที่ ผู้รับผิดชอบและทรัพยากร
4. จัดตั้งสำนักงานโครงการทั้งนี้เพื่อเป็นแหล่งแน่ชัดในการอำนวยความสะดวกการปฏิบัติงานสนับสนุนและการติดต่อประสานงานหรืออาจเรียกว่า สำนักงานบริหารโครงการ ทั้งนี้ อาจจัดเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรที่มีอยู่แล้ว เช่น เทศบาล อบต. เป็นต้น
5. จัดทำแผนยุทธศาสตร์และพัฒนาแผนสภาวะของเมืองในรูปของแผนเมืองน่าอยู่ เพื่อให้รองรับนโยบายสาธารณะของเมืองที่ประกาศไว้ และเป็นหลักหรือทิศทางการปฏิบัติงาน
6. การสร้างขีดความสามารถในด้านใด ๆ ที่ต้องการให้ชัดเจนและจัดกลุ่มหรือลำดับความสำคัญไว้เพื่อจัดกิจกรรมสร้างเสริมความสามารถให้งานมีประสิทธิภาพต่อไป
7. การวางระบบตรวจสอบเพื่อให้สามารถติดตามความเคลื่อนไหว ความก้าวหน้าอุปสรรคและปัญหาในการดำเนินการ ตลอดจนจนถึงติดตามประเมินผลความสำเร็จในการดำเนินงานไปจนถึงตรวจสอบความโปร่งใสในการดำเนินงานด้วย

ขั้นตอนการทำเมืองให้น่าอยู่ในกลุ่มกิจกรรมด้านการเริ่มต้น

1. จัดตั้งกลุ่มสนับสนุนในแต่ละแผนงานโครงการหรือกิจกรรมในการทำเมืองให้น่าอยู่ จำเป็นต้องมีกลุ่มบุคคลที่สนับสนุนเพิ่มเติม เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกและแบ่งเบาภาระงานของกลุ่มที่รับผิดชอบเป็นหลัก
2. ทำความเข้าใจเป็นการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างสภาวะคนและสภาวะเมืองกับสภาพแวดล้อม ตลอดจนแนวคิดและความคิดเห็นที่เกี่ยวข้อง
3. รู้ที่มาประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ วิวัฒนาการและความเป็นเมืองที่ต่อเนื่อง รู้จักทุนเมือง ทุนทางสังคม ระบบเศรษฐกิจ วัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อ วิถีชีวิต รวมถึงปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ เพื่อสามารถกำหนดปัญหาของปัจจุบัน ปัญหาที่คาดหวังในอนาคต ตลอดจนรู้วิสัยทัศน์และจุดแข็งจุดอ่อนของเมือง
4. การหมายรู้หรือการกำหนดภาคีที่มีศักยภาพเพื่อประโยชน์ในการกำหนดยุทธศาสตร์ กำหนดยุทธวิธี และกิจกรรมไปจนถึงการกำหนดคณะผู้สนับสนุนหรือผู้ปฏิบัติภารกิจแต่ละด้าน

5. การตัดสินใจในเรื่ององค์กร อันเป็นขั้นตอนที่สืบเนื่อง และทำให้ประเด็นการจัดตั้งสำนักงาน สมบูรณ์พร้อมในด้านอำนาจหน้าที่ และกลไกในการอำนวยความสะดวก การปฏิบัติงานของคณะทำงานแต่ละคณะใน กิจกรรมแต่ละขั้นตอนที่กำหนดหน้าที่รับผิดชอบอย่างชัดเจน

6. จัดเตรียมร่างข้อเสนอในกรณีที่มีความจำเป็นที่ต้องขอรับบริการสนับสนุนจากองค์กร รับผิดชอบโดยตรงหรือรับการสนับสนุนจากองค์กรอื่นๆ นอกเหนือจากของรัฐบาล

7. จัดให้มีการรับรองและให้คำมั่นพันธสัญญาของการทำเมืองน่าอยู่ ซึ่งอาจจะให้เป็นการ ประกาศปณิญาต่อสาธารณะทั้งปวง อาจจัดทำเป็นคำประกาศหรือสัญญาประชาคม เป็นต้น

ดังนั้น การทำให้เมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืนต้องคำนึงถึงหลักการสำคัญด้านความคงอยู่ของสภาวะต่าง ๆ ที่อาจทำให้คนมีความสุข ซึ่งความพึงพอใจในภาวะที่ทำให้คนมีความสุขของแต่ละบุคคลนั้นย่อมไม่เป็นสภาวะ ตายตัว และมีพลวัตของการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การทำให้เมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน จึงมิได้เป็นความยั่งยืน ของความเป็นเมืองน่าอยู่ แต่หากคือ กระบวนการทำให้เมืองน่าอยู่ที่ต้องยั่งยืนและพัฒนาให้สามารถรองรับและ ทนกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลา หน่วยงานภาครัฐจึงยังเป็นกลไกขับเคลื่อนที่สำคัญที่สุดทั้ง ส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น ในการดำเนินบทบาทเพื่อร่วมสร้างสรรคพัฒนาเมืองให้น่าอยู่ได้อย่าง ยืนยาว โดยมีทุนเมืองและทุนทางสังคมอื่น ๆ รวมทั้งทุนทางธุรกิจเป็นภาคีร่วมในการดำเนินบทบาทดังกล่าว แต่เนื่องจากสถานะและศักยภาพของหน่วยงานภาครัฐ ทั้งในส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น ตลอดจนภาค ประชาสังคมที่ยังมีความเข้มแข็งที่แตกต่างกัน จึงเป็นเหตุผลความจำเป็นด้านความต้องการการสนับสนุนและ การพัฒนาในหลากหลายด้าน กล่าวคือ หากส่วนใดมีจุดอ่อนในเรื่องของการขาดองค์ความรู้ ขาดข้อมูลข่าวสาร ก็ต้องสร้างโอกาสเพื่อให้ได้รับความรู้เพิ่มเติม และสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องได้อย่างครบถ้วน ทั้งต่อ เหตุการณ์ต่อทักษะในการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง อาทิ ทักษะด้านการงานเป็นทีมโดยวิธีการจัดอบรมเพิ่มเติม ตามความต้องการของแต่ละพื้นที่ รวมถึงการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมหรือตัดทอนเงื่อนไขบางอย่าง ให้เอื้ออำนวย ต่อการทำงานได้อย่างรวดเร็วและมีคุณภาพมากขึ้น เช่น เงื่อนไขในด้านกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ การกระจายอำนาจในการบริหารทรัพยากร การสร้างเครือข่ายของการใช้ทรัพยากร การสร้างเครือข่ายของการใช้ ทรัพยากรและเทคโนโลยีร่วมกัน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม สิ่งต่างๆ ฝ่ายที่ต้องตระหนักและให้ความสำคัญคือ การปรับภาพทัศนและความเข้าใจในเรื่องที่เกี่ยวข้องให้ถูกต้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ประเด็นสำคัญคือ ด้านประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญ การปฏิรูประบบบริหารจัดการของบ้านเมืองทั้งในระดับปฏิรูปการเมือง ปฏิรูป ระบบราชการ ปฏิรูประบบการศึกษา ความเข้าใจในปัจจัยของสภาวะเมือง ปฏิรูประบบสาธารณสุข ความ ตระหนักในเรื่องความสัมพันธ์ของคนและสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ฟื้นฟูและเผ่าระวังอย่างสมดุลกับการใช้สอย ทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงการมีจิตสำนึกเข้าใจและปฏิบัติหน้าที่แห่งความเป็นพลเมือง ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ ด้านการการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานภาครัฐส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น กับภาคประชา สังคม ทั้งควรปรับบทบาทความสัมพันธ์ดังกล่าวให้เป็นความสัมพันธ์ในฐานะของการเป็นภาคีหรือเป็นหุ้นส่วนที่ มุ่งทำงานเพื่อการมีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับของสังคม ในการสร้าง ชุมชนให้เจริญก้าวหน้าเป็นเมืองน่าอยู่ที่ยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมอนามัย, สำนักที่ปรึกษา. (ม.ป.ป.). **แนวคิดเรื่องเมืองน่าอยู่**. สืบค้น 23 กุมภาพันธ์ 2561 จาก advisor.anamai.moph.go.th/main.php?filename=cities01

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (มกราคม 2551). **พัฒนาความเป็นเมือง...พัฒนาประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ**. สืบค้น 23 กุมภาพันธ์ 2561 จาก www.kriengsak.com/node/1231

_____. (ธันวาคม 2557). **แนวโน้มโลก 2050 : โลกแห่งสังคมเมือง (Urban world)**. สืบค้น 23 กุมภาพันธ์ 2561 จาก www.bangkokbiznews.com/blog/detail/623209

พิมพ์ดี แก้วณรงค์. (มกราคม 2558). **ความเป็นเมือง (urbanization)**. สืบค้น 23 กุมภาพันธ์ 2561 จาก pimpimwadee.blogspot.com/2015/01/urbanization.html

สถาบันพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (ม.ป.ป.). **Urbanization ธุรกิจยุคใหม่ เจาะวิถีคนเมืองใหญ่**. สืบค้น 23 กุมภาพันธ์ 2561 จาก dasta.or.th/dastaarea4/attachments/article/189/Urbanization.pdf

สุวัฒน์ ประสานศักดิ์. (พฤษภาคม 2556). **10 อันดับเมืองน่าอยู่ที่สุดในประเทศไทย**. สืบค้น 23 กุมภาพันธ์ 2561 จาก suwat5039.blogspot.com

ภาพอ้างอิง

ศูนย์ออกแบบและพัฒนาเมือง. (2558). **โครงการพัฒนาพื้นที่ริมน้ำย่านยานนาวา**. สืบค้น 16 มีนาคม 2561 จาก yannawariverfront.org/assets/img/design/03-after.jpg

ปัญหาคอร์รัปชันในมุมมองคนไทย

เรียบเรียงโดย...นารีลักษณ์ ศิริวรรณ

ภาพจาก: <https://news.sanook.com/4600010/>

ปัญหาคอร์รัปชันเป็นที่ปรากฏอย่างชัดเจนในทุกประเทศ โดยเฉพาะในสังคมที่กำลังพัฒนา เนื่องจากมีปัจจัยต่าง ๆ จำนวนมากที่เอื้อต่อการเจริญเติบโตของการคอร์รัปชัน ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อความเจริญเติบโตและพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างยั่งยืน ด้วยเหตุนี้ ปัญหาคอร์รัปชันจึงถูกยกเป็นปัญหาสำคัญระดับโลกขึ้นอย่างจริงจัง ทำให้เกิดการจัดตั้งองค์กรเพื่อความโปร่งใสนานาชาติ Transparency International (TI) ในประเทศเยอรมนี เป็นองค์กรนานาชาติ ไม่มุ่งหวังผลกำไรและเป็นองค์กรภาคประชาสังคมระดับโลก ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากธนาคารโลก (World Bank) รัฐบาลประเทศต่าง ๆ และองค์กรข้ามชาติ มีเครือข่ายกว่า 120 ประเทศทั่วโลก วัตถุประสงค์หลักในการก่อตั้ง TI คือ 1) ผลักดันการคอร์รัปชันเป็นวาระของโลก 2) แสดงบทบาทสำคัญในการจัดทำอนุสัญญาการต่อต้านคอร์รัปชัน และ 3) ยกย่องมาตรฐานความแข็งแกร่งภาครัฐ พร้อมทั้งจัดทำดัชนีภาพลักษณ์คอร์รัปชัน (Corruption Perceptions Index: CPI) เพื่อเป็นตัวชี้วัดปรากฏการณ์คอร์รัปชันในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกเป็นประจำทุกปี ตั้งแต่ปี 2538 เป็นต้นมา โดยองค์กรโปร่งใสนานาชาติ (Transparency International : TI) จนในปี 2560 คะแนนและจัดอันดับประเทศไทย โดยพิจารณาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ พบว่า ประเทศไทยได้ 37 คะแนนอยู่ในอันดับ 96 จาก 180 ประเทศ เพิ่มขึ้นจากปี 2559 ที่ได้ 35 คะแนน อยู่ในอันดับ 101 จาก 180 ประเทศ (Thaipublica, 2560)

นอกจากนี้ องค์กรสหประชาชาติได้ตระหนักว่า เครื่องมือทางกฎหมายในการต่อต้านคอร์รัปชันเป็นสิ่งจำเป็น จึงได้จัดประชุมเพื่อหาเครื่องมือเหล่านี้ที่สำนักงานใหญ่ The United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) และในปี 2546 ที่ประชุม General Assembly ได้ยอมรับผลข้อตกลงการประชุม United Nations Convention against Corruption (UNCAC) พร้อมทั้งกำหนดให้สำนักงาน

สหประชาชาติด้าน UNODC เป็นเลขานุการของการประชุม UNCAC และที่ประชุมได้กำหนดให้วันที่ 9 ธันวาคม เป็นวันต่อต้านคอร์รัปชันสากล (International Anti-Corruption Day) เพื่อให้โลกเกิดความตระหนักในการต่อสู้และป้องกันปัญหาคอร์รัปชัน อีกทั้ง UNCAC กำหนดให้ประเทศสมาชิกบัญญัติกฎหมายจัดระเบียบสถาบัน เพื่อป้องกันคอร์รัปชัน รวมถึงการลงโทษ เพิ่มการบังคับใช้กฎหมายระหว่างประเทศ และขอความร่วมมือจากศาลให้มีกลไกตรวจสอบทรัพย์สินพร้อมทั้งให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลเพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาการคอร์รัปชันอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

สำหรับประเทศไทย นอกจากการจัดตั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่ป้องกันและปราบปรามการทุจริตหลายองค์กร เช่น สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (ปปท.) สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (ปปง.) สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) และกำหนดบทบัญญัติทางกฎหมายมากมายเพื่อลงโทษผู้กระทำความผิดทุจริตคอร์รัปชันแล้วนั้น ความร่วมมือระหว่างภาคเอกชนยังถือเป็นส่วนสำคัญเพื่อแก้ปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน ดังเช่น การจัดตั้งโครงการแนวร่วมปฏิบัติของภาคเอกชนไทยในการต่อต้านการทุจริต (Thailand's Private Sector Collection Action Coalition Against Corruption "CAC") โดยรัฐบาลและสำนักงาน ป.ป.ช. และความร่วมมือของ 8 องค์กรชั้นนำ อันได้แก่ สมาคมส่งเสริมสถาบันกรรมการบริษัทไทย หอการค้าไทย หอการค้านานาชาติ สมาคมบริษัทจดทะเบียนไทย สมาคมธนาคารไทย สภาธุรกิจตลาดหุ้นไทย สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และสภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน, 2560)

อย่างไรก็ตาม ข้อมูลประเด็นที่ประจักษ์ชัดเจนในช่วงสิบปีที่ผ่านมาของการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศได้ลดต่ำเหลือเฉลี่ยร้อยละ 3 ต่อปี เป็นช่วงเดียวกับที่ปัญหาคอร์รัปชันของประเทศมีแนวโน้มรุนแรงขึ้น จากอันดับภาพลักษณ์คอร์รัปชันที่ 59 ของโลกเมื่อปี 2005 เพิ่มเป็นอันดับที่ 102 ในปี 2013 และอันดับที่ 101 ในปี 2016 ที่น่าสนใจคือ ช่วงสิบปีที่ผ่านมาเป็นช่วงที่การเมืองไทยมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและรัฐบาลที่มาจากทุกฝ่าย แต่ดัชนีภาพลักษณ์คอร์รัปชันของประเทศก็ไม่ได้แสดงแนวโน้มดีขึ้น นอกจากนี้ ปัญหาคอร์รัปชันที่รุนแรงขึ้น ส่งผลต่อความเหลื่อมล้ำในประเทศให้มีมากขึ้นเช่นกัน

ทั้งนี้ ในส่วนของสถาบันการศึกษาได้ตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาคอร์รัปชันที่มีมาอย่างต่อเนื่อง จึงได้มีการสำรวจความคิดเห็นของประชาชน โดยศูนย์วิจัยมหาวิทยาลัยกรุงเทพ “กรุงเทพโพลล์” (Bangkok Poll) ทำการสำรวจความคิดเห็น เรื่อง “ปัญหาคอร์รัปชันในมุมมองคนไทย” ระหว่างวันที่ 4-7 ธันวาคม 2560 โดยมีกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามเป็นประชาชนทุกภูมิภาคทั่วประเทศที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปรวมทั้งสิ้น 1,205 คน แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา สาเหตุ การแก้ไขปัญหาทุจริตคอร์รัปชันของรัฐบาล ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) และใช้วิธีการถ่วงน้ำหนักด้วยข้อมูลประชากรศาสตร์จากฐานข้อมูลทะเบียนราษฎรของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย กำหนดค่าความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95.0 และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานไม่เกินร้อยละ 3.0 (ศูนย์วิจัยมหาวิทยาลัยกรุงเทพ “กรุงเทพโพลล์”, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ 2560)

ผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อประเด็นการคอร์รัปชัน จำนวน 6 ข้อคำถาม คือ

- 1) หากพูดถึงการทุจริตคอร์รัปชัน ท่านนึกถึงอะไร
- 2) คิดว่าปัญหาทุจริตคอร์รัปชันใดที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ และยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้เลยในสังคมไทย
- 3) สาเหตุที่ทำให้สังคมไทยยังมีการทุจริตคอร์รัปชันอยู่
- 4) ในมุมมอง

ของท่านอยากให้รัฐบาลแก้ปัญหาทุจริตคอร์รัปชันอย่างไร 5) คิดว่าการแก้ปัญหาทุจริตคอร์รัปชันของรัฐบาลในปัจจุบันเป็นอย่างไร 6) คิดว่าบทเรียนจากคดีทุจริตจำนำข้าว จะเป็นตัวอย่างทำให้นักการเมืองเองไม่ทุจริตคอร์รัปชันได้มากนักน้อยเพียงใด มีดังต่อไปนี้

1. ข้อคำถาม “หากพูดถึงการทุจริตคอร์รัปชัน ท่านนึกถึงอะไร” (5 อันดับแรก)
(คำถามปลายเปิดให้ผู้ตอบระบุเอง)

	ร้อยละ
ข้าราชการ หน่วยงานราชการ เจ้าหน้าที่รัฐ	30.7
นักการเมือง	23.3
การจ่ายเงินใต้โต๊ะ ทิดสินบน	11.4
การใช้งบประมาณต่าง ๆ ในโครงการภาครัฐ เช่น ทำถนน สร้างอาคาร ซื้ออาวุธ	11.0
ความโลภ ผลประโยชน์	5.5

2. ข้อคำถาม “คิดว่าปัญหาทุจริตคอร์รัปชันใด ที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ และยังไม่สามารถ
แก้ปัญหาได้เลยในสังคมไทย” (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

	ร้อยละ
การติดสินบน การจ่ายใต้โต๊ะ	78.7
การฮั้วประมูลในโครงการต่าง ๆ ของภาครัฐ	57.5
ระบบข้าราชการ	51.1
ระบบพวกพ้องเครือญาติ	50.0
ระบบเงินทอง	33.6

3. สาเหตุที่ทำให้สังคมไทยยังคงมีการทุจริตคอร์รัปชันอยู่ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

	ร้อยละ
โทษการเอาผิดผู้ทุจริตคอร์รัปชันไม่เด็ดขาด รุนแรง	61.3
ระบบราชการยังเหมือนเดิมเปิดโอกาสให้อื้อทุจริตคอร์รัปชัน	52.1
กฎหมายมีช่องโหว่ล้ำสมัย	49.3
รัฐบาล/ผู้นำ ไม่ให้ความสำคัญอย่างจริงจังกับการปราบทุจริตคอร์รัปชัน	43.6

4. ข้อคำถาม “ในมุมมองของท่านอยากให้รัฐบาลแก้ปัญหาทุจริตคอร์รัปชันอย่างไร”
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

	ร้อยละ
อยากให้เอาผิดและลงโทษผู้ทุจริตคอร์รัปชันอย่างจริงจัง	63.9
อยากให้ปลุกฝังค่านิยมต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน	45.3
อยากให้ปลุกฝังค่านิยมด้านการประกอบอาชีพสุจริต	37.8
อยากให้จัดตั้งรวมศูนย์การปราบปรามทุจริตคอร์รัปชัน	32.6

5. ข้อคำถาม “คิดว่าการแก้ปัญหาทุจริตคอร์รัปชันของรัฐบาลในปัจจุบันเป็นอย่างไร”

	ร้อยละ
แก้ปัญหาได้บ้างแต่ก็กลับมาคอร์รัปชันแบบเดิมอีก	44.9
ไม่มีมาตรการแก้ปัญหาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง มีคอร์รัปชันเหมือนเดิม	43.4
แก้ปัญหาจนการคอร์รัปชันลดลงอย่างเห็นได้ชัด	11.7

6. ข้อคำถาม “คิดว่าบทเรียนจากคดีทุจริตจำนำข้าว จะเป็นตัวอย่างทำให้นักการเมืองไม่ทุจริตคอร์รัปชันได้มากน้อยเพียงใด”

	ร้อยละ
ค่อนข้างมากถึงมากที่สุด (โดยแบ่งเป็นค่อนข้างมากร้อยละ 35.1 และมากที่สุดร้อยละ 15.2)	50.3
ค่อนข้างน้อยถึงน้อยที่สุด (โดยแบ่งเป็นค่อนข้างน้อยร้อยละ 28.9 และน้อยที่สุดร้อยละ 20.8)	49.7

สรุปผลการสำรวจความคิดเห็นประเด็นปัญหาการคอร์รัปชันในมุมมองของคนไทย คือ

- 1) ประชาชนกลุ่มตัวอย่างนึกถึงข้าราชการ หน่วยงานราชการ เจ้าหน้าที่รัฐ มากที่สุดเมื่อพูดถึงการทุจริตคอร์รัปชัน ร้อยละ 30.7 รองลงมาคือ นักการเมือง ร้อยละ 23.3 และการจ่ายเงินใต้โต๊ะ ติดสินบน ร้อยละ 11.4
- 2) ประชากรกลุ่มตัวอย่างเห็นว่า ปัญหาทุจริตคอร์รัปชันที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ และยังไม่สามารถแก้ปัญหาได้เลยในสังคมไทย คือ ปัญหาการติดสินบน การจ่ายใต้โต๊ะ ร้อยละ 78.7 รองลงมา คือ ปัญหาการฮั้วประมูล ในโครงการต่าง ๆ ของภาครัฐ ร้อยละ 57.5 และปัญหาเกี่ยวกับระบบข้าราชการ ร้อยละ 51.1
- 3) ประชากรกลุ่มตัวอย่างเห็นว่า สาเหตุที่ทำให้สังคมไทยยังคงมีการทุจริตคอร์รัปชันอยู่ ร้อยละ 61.3 รองลงมาเห็นว่าระบบราชการยังเหมือนเดิม เปิดโอกาสให้เอื้อต่อการทุจริตคอร์รัปชัน ร้อยละ 52.1 และกฎหมายมีช่องโหว่ล้ำสมัย ร้อยละ 49.3
- 4) ประชากรกลุ่มตัวอย่างเห็นว่า รัฐบาลควรมีการแก้ปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน โดยให้เอาผิดและลงโทษผู้ทุจริตคอร์รัปชันอย่างจริงจัง รองลงมาให้ปลุกฝังค่านิยมต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชัน ร้อยละ 45.3 และให้ปลุกฝังค่านิยมด้านการประกอบอาชีพสุจริต ร้อยละ 37.8
- 5) ประชากรกลุ่มตัวอย่างเห็นว่า การแก้ปัญหาทุจริตคอร์รัปชันของรัฐบาลในปัจจุบัน มีการแก้ปัญหาได้บ้างแต่พบว่า ยังมีการคอร์รัปชันแบบเดิมอีก

ร้อยละ 44.9 รองลงมา เห็นว่าไม่มีมาตรการแก้ปัญหาอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ร้อยละ 43.4 และแก้ปัญหาการคอร์รัปชันลดลงอย่างเห็นได้ชัด ร้อยละ 11.7 และ 6) ประชากรกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า บทเรียนจากคดีทุจริตจำนำข้าวจะเป็นตัวอย่างทำให้นักการเมืองไม่ทุจริตคอร์รัปชันค่อนข้างมากถึงที่สุด ร้อยละ 50.3 และทำได้ค่อนข้างน้อยถึงน้อยที่สุด ร้อยละ 49.7

ผลการสำรวจความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การทุจริตคอร์รัปชันเป็นเรื่องที่ประชาชนให้ความสนใจและต้องการให้รัฐบาลกำหนดนโยบาย มาตรการในการดำเนินการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันอย่างเร่งด่วน แม้ว่าที่ผ่านมาทุกรัฐบาลได้มีความพยายามที่จะป้องกันและแก้ไขอย่างต่อเนื่อง แต่เนื่องจากความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารที่รวดเร็ว ประกอบกับการพัฒนาของภาคธุรกิจที่มีการแข่งขันกันอย่างรุนแรง ทำให้รูปแบบและเครือข่ายของการทุจริตคอร์รัปชันปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็วและซับซ้อนมากขึ้น ส่งผลต่อการพัฒนาและสร้างความเสียหายแก่สังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของประเทศ

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ปัญหาคอร์รัปชันในประเทศไทยเป็นปัญหาที่การทุจริตคอร์รัปชันมีไปทั้งระบบ (Systemic) ไม่ว่าจะเป็ภาคธุรกิจหรือภาคราชการมีการให้สินบน วังเต็น ไข่เส้นสาย ใช้อำนาจจากตำแหน่งหน้าที่หาประโยชน์ให้ตนเองและพวกพ้อง เหล่านี้เกิดขึ้นแพร่หลายจนเหมือนเป็นเรื่องที่ยอมรับกัน ดังนั้น เมื่อปัญหาคอร์รัปชันเป็นปัญหาระบบ การแก้ไขปัญหาก็จะต้องค้กรรราชการเป็นผู้แก้ปัญหาอย่างเดียวกคงไม่ได้ เพราะคอร์รัปชันไม่ใช่การทำผิดกฎหมายเป็นครั้งคราว แต่เป็นปัญหาพฤติกรรมของสังคม ของระบบที่คนส่วนมากเกี่ยวข้อง ทำให้การแก้ต้องมุ่งไปที่การเปลี่ยนพฤติกรรมคนในสังคม และต้องอาศัยบทบาทร่วมกันของคนในสังคม ไม่ว่าจะเป็ภาคการเมือง ภาคราชการ ภาคธุรกิจ ภาคประชาสังคม ทุกภาคส่วนต้องมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเพื่อให้สังคมเปลี่ยนพฤติกรรม ไม่เรียกหรือจ่ายสินบน ไม่ทุจริตคอร์รัปชัน ไม่ใช่เส้นสาย วังเต็น และไม่ใช่อำนาจตามหน้าที่หาผลประโยชน์ ทั้งนี้ โจทย์ของการแก้ปัญหาคอร์รัปชันคือ จะสร้างระบบแรงจูงใจในสังคมอย่างไรให้คนในสังคมเปลี่ยนพฤติกรรมจากการทุจริตคอร์รัปชันหรือใช้ตำแหน่งหน้าที่และอำนาจทางเศรษฐกิจหาประโยชน์อย่างผิดกฎหมาย เป็นพฤติกรรมที่ถูกต้องตามกฎหมายที่ทุกคนทำหน้าที่อย่างตรงไปตรงมา โดยมีการดำเนินงาน ดังนี้ 1) ต้องสามารถดำเนินการทางกฎหมายกับผู้ที่มีอำนาจที่ทุจริตคอร์รัปชัน 2) เศรษฐกิจของประเทศต้องอยู่บนพื้นฐานของการแข่งขันและกลไกตลาดในการจัดสรรทรัพยากรทางเศรษฐกิจของประเทศ 3) ระบบการจัดซื้อจัดจ้างของภาครัฐต้องเป็นระบบที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และมีบุคคลภายนอกเข้าร่วมดำเนินงานให้เป็นไปตามระเบียบและขั้นตอน 4) ภาคเอกชนต้องมีส่วนร่วมกำหนดมาตรฐานการทำธุรกิจตามหลักธรรมาภิบาลที่ดีในการป้องกันไม่ให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชัน 5) ภาคประชาสังคมต้องเข้มแข็งในการทำหน้าที่ส่งเสริม ตรวจสอบ และเฝ้าระวังการทุจริตคอร์รัปชันในทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นักการเมือง ข้าราชการประจำ หรือบริษัทธุรกิจ (องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน, 2561)

ในส่วนของกลไกด้านกฎหมายเพื่อขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันของประเทศ ได้มีการจัดเสวนา เรื่อง “ร่วมเขียนกฎหมายต้านโกง ให้ถูกใจคนไทย” เรื่อง พระราชบัญญัติการส่งเสริมและคุ้มครองประชาชนในการต่อต้านการทุจริต ซึ่งเป็นกฎหมายที่ต้องออกใหม่ตาม จัดโดยสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ (สำนักงาน ป.ป.ท.) ร่วมกับองค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย) โดยมีสาระสำคัญของกฎหมายเพื่อสร้างสิ่งแวดล้อมในการป้องกัน ตรวจสอบ และป้องปรามได้ จำเป็นต้องมีประเด็นที่จะช่วยกันร่างรัฐธรรมนูญเพื่อช่วยป้องกันการทุจริตเป็นสำคัญ เช่น การได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกตั้ง ศาลรัฐธรรมนูญ ผู้ตรวจการแผ่นดิน การพิจารณาคดีผู้ดำรงตำแหน่งทาง

การเมือง การปกป้องคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแส และการจัดตั้งกองทุนสนับสนุนภาคประชาชนในการต่อต้านคอร์รัปชัน เป็นต้น ซึ่งต่อมาได้มีการจัดประชาพิจารณ์รับฟังความคิดเห็นต่อร่างกฎหมายดังกล่าว แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มเครือข่ายสมาชิกองค์กรต่อต้านคอร์รัปชันและนักธุรกิจ 2) กลุ่มนักวิชาการ 3) กลุ่มเครือข่ายพลเมืองธรรมาภิบาล และ 4) กลุ่มศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการทุจริต (ศปท.) และหน่วยงานภาครัฐ ได้ข้อสรุป 4 ประเด็นหลักที่สำคัญ คือ (1) คณะกรรมการและคณะอนุกรรมการควรมีองค์ประกอบและสัดส่วนของผู้ที่จะมาร่วมทำงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ให้มีความสมดุลกันและประชาชนต้องมีสิทธิเท่าเทียมกันกับเจ้าหน้าที่รัฐ (2) การมีส่วนร่วมของประชาชน โดยรัฐต้องส่งเสริมให้ความรู้แก่ประชาชน มีคู่มือให้นักเรียน ข้าราชการใหม่ ได้ปลูกฝังความคิดเรื่องธรรมาภิบาลในร่างพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าว (3) มาตรการคุ้มครองและช่วยเหลือกรณีผู้ชี้เบาะแสเป็นเจ้าหน้าที่รัฐหรือเอกชน ควรมีมาตรฐานการปฏิบัติงานและค่าตอบแทนที่เท่าเทียมกัน พร้อมการคุ้มครองปกป้องพยานอย่างเข้มแข็ง เต็มที่ในทุกช่องทาง (4) กองทุนรณรงค์ต่อต้านการทุจริตควรถูกกำหนดวัตถุประสงค์และการบริหารจัดการกองทุนให้ชัดเจน และงบประมาณควรมาจากภาษีของประชาชนโดยไม่ผ่านระบบสภา โดยมีทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามาดูแลในสัดส่วนที่เท่ากัน และควรให้เครือข่ายภาคประชาชนสามารถนำเงินในกองทุนไปใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ จึงนับได้ว่ากฎหมายฉบับนี้เป็นเครื่องมือเพื่อสร้างความเข้มแข็งของประชาชนในอนาคตที่จัดการกับปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งประชาชนทุกภาคส่วนต้องลงมือให้จริงจังและดำเนินการอย่างรวดเร็ว กลไกด้านโงงของรัฐที่มีอยู่ต้องพัฒนาและถูกตรวจสอบมากขึ้น ที่สำคัญกว่านี้คือ ต้องส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด เริ่มต้นจากการยอมรับในการมีส่วนร่วมคิดร่วมเสนอแนะ โดยต้องเปิดเผยข้อมูลของรัฐให้ทุกคนสามารถเข้าไปติดตามตรวจสอบได้ง่าย ๆ ให้แสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี พร้อมปกป้องคุ้มครองมิให้ถูกคนโกงกลั่นแกล้งคุกคามและที่ขาดไม่ได้คือ ผู้นำประเทศต้องเป็นแบบอย่างที่ดี

เอกสารอ้างอิง

- ศูนย์วิจัยมหาวิทยาลัยกรุงเทพ. (2560). **ปัญหาคอร์รัปชันในมุมมองคนไทย**. สืบค้น 9 มีนาคม 2561 จาก <http://www.bangkokpoll.bu.ac.th>
- องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย). (9 พฤษภาคม 2560). **งานเสวนา “ร่วมเขียนกฎหมายต้านโกงให้ถูกใจคนไทย”**. สืบค้น 12 มีนาคม 2561 จาก <http://www.anticorruption.in.th/2016/th/index.php>
- . (2 มีนาคม 2561). **ต้องดึงประชาชนร่วมแก้ปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน**. สืบค้น 12 มีนาคม 2561 จาก <http://www.anticorruption.in.th/2016/th/index.php>
- THAIPUBLICA. (26 มกราคม 2560). **Corruption Perceptions Index 2016**. จาก <http://www.thaipublica.org/2018/02/corruption-perception-index-2017/>

ภาพอ้างอิง

เงิน. สืบค้น 16 มีนาคม 2561 จาก <https://news.sanook.com/4600010/>

คุณประโยชน์ของกัญชากับการรักษาโรค

เรียบเรียงโดย ปิยะวรรณ ปานโต

ภาพจาก : <https://www.clipmass.com/story/77139>

กัญชา (Cannabis) มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า Cannabis Sativa L. และ Cannabis Indica Auth เป็นพืชล้มลุกฤดูเดียวชนิดหนึ่ง ในวงศ์ Cannabidaceae ต้นกัญชามีลักษณะทั่วไป คือ ลำต้นสูงประมาณ 2–5 เมตร ใบเลี้ยงคู่เมื่อโตเต็มวัยลำต้นสูงประมาณ 60–120 เซนติเมตร ลักษณะใบจะแยกออกเป็นแฉกประมาณ 5–8 แฉก มีลักษณะคล้ายใบมันสำปะหลังที่ขอบใบทุกใบจะมีรอยหยักอยู่เป็นระยะ ๆ ออกดอกสีเขียวเป็นช่อเล็ก ๆ ตามง่ามของกิ่งและก้าน ช่อดอกเพศผู้และช่อดอกเพศเมียอยู่ต่างต้น และอยู่ในทวีปเอเชีย มีเขตการกระจายพันธุ์ในอัฟกานิสถาน ทวีปแอฟริกาเขตร้อน ทวีปยุโรป ทวีปอเมริกาเหนือและอเมริกาใต้ และฮาวาย พบปลูกมากในยุโรป ประเทศบราซิล อเมริกากลางตะวันออก ส่วนในประเทศไทยมีการปลูกมากตามแนวเขตทางภาคเหนือ

กัญชามีสารเคมี Cannabinoids อยู่จำนวนหนึ่ง โดยสารสำคัญในกลุ่มนี้ที่เชื่อว่าออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทคือ d9-Tetrahydrocannabinol (THC) และสารดังกล่าวมีอยู่มากในส่วนของยอดช่อดอกกัญชา และออกฤทธิ์หลายอย่างต่อระบบประสาทส่วนกลางคือ ทั้งกระตุ้นประสาท กดและหลอนประสาท ทั้งนี้จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่า มีการนำกัญชามาใช้ประโยชน์ในการรักษาโรคมานานไม่ต่ำกว่า 5,000 ปี ในอารยธรรมตะวันออก เช่น จีน และอินเดีย เป็นต้น จนกระทั่งเมื่อประเทศอังกฤษเข้ายึดครองอินเดียเป็นอาณานิคม ทำให้การใช้กัญชารักษาโรคแพร่กระจายไปยังประเทศตะวันตก โดยมีบริษัทยาในศตวรรษที่ 18 ทำการผลิตยาจากกัญชาจำหน่าย ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 50 ของยาที่มีจำหน่ายในสมัยนั้น ต่อมา มีกระบวนการบิดเบือนทำให้กัญชาเป็นสิ่งผิดกฎหมายโดยกล่าวหาว่าเป็นยาเสพติด เสพแล้วทำให้เป็นโรคจิต ขณะที่การ

คัดค้านการออกกฎหมายห้ามใช้กัญชารักษาโรคโดยสมาคมแพทย์ของสหรัฐอเมริกาที่ไม่เป็นผลสำเร็จ ทำให้การใช้กัญชารักษาโรคหยุดหายไป เพราะมีบทลงโทษทางกฎหมาย การวิจัยเรื่องกัญชาในยุคต่อมาจึงลดน้อยลง

อย่างไรก็ตาม กัญชามีฤทธิ์ทางเภสัชวิทยาที่คล้ายกับพวกยากระตุ้นประสาท ยากดประสาท ยาหลอนประสาท ยาแก้ปวด และยาที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทหลายประการในตัวเดียวกัน ตัวอย่างสรรพคุณทางยาของกัญชาดังต่อไปนี้

เมล็ด เป็นยาชูกำลัง แก้กระหายน้ำ ช่วยเจริญอาหาร แต่ถ้ารับประทานมากจะมีอาการหวาดกลัว และหมดสติ และยังเป็นยาแก้ท้องผูกในผู้สูงอายุได้ดี ด้วยการใช้น้ำมัน 30% ให้ใช้ร่วมกับตัวยาอื่น ๆ ในตำรับยาควบคู่กัน นอกจากนี้ เป็นยาพื้นบ้านล้านนาจะใช้เมล็ดกัญชา จำนวน 3 เมล็ด นำมาผสมกับพริกไทย 3 เม็ด บดให้เป็นผง ใช้ผสมกับน้ำกินทุกคืนเป็นยาคุมกำเนิดสำหรับสตรี

ใบ เป็นยาแก้ไข้ผอมเหลือง ไม่มีกำลัง ตัวสั้น เสียงสั้น และใช้เป็นยารักษาโรคหอบหืด ช่วยขยายหลอดลมและลดการหดตัวของหลอดลม ด้วยการนำใบสดมาหั่นให้เป็นฝอย แล้วเอาไปตากแห้ง จากนั้นจึงนำมาสูบเป็นยารักษาโรค

ยอดอ่อน เป็นยาแก้โรคบิด แก้ปวดท้อง และโรคท้องร่วง และเมื่อนำมาสกัดด้วยแอลกอฮอล์ จะได้สารที่เรียกว่า “ทิงเจอร์แคนเนบิสอินดิกา” ซึ่งเป็นน้ำยาสีเขียว เมื่อรับประทานไปประมาณ 5-15 หยด จะช่วยรักษาโรคที่เกี่ยวข้องกับระบบประสาท เป็นยาสงบเส้นประสาท ทำให้นอนหลับ เคลิ้มฝัน แก้โรคสมองพิการ ระวังปวด และเป็นยาแก้ไอเสบ

ดอก เป็นยาแก้โรคเส้นประสาท เช่น นอนไม่หลับ คิดมาก หรือใช้กับผู้ป่วยที่เบื่ออาหาร โดยนำมาปรุงเป็นอาหารทำให้อยากรับประทานอาหาร และเมื่อนำมาผสมกับยาคุณภาพเมื่อเหล็ก นำมาหั่นแล้วสูบเป็นยาช่วยกัดเสมหะในลำคอ

5. ต้น นอกจากสรรพคุณข้างต้นแล้ว ใช้ภายนอกเป็นยาแก้โรคผิวหนังกลากเกลื้อน ใช้แก้กล้ามเนื้อกระตุก ช่วยลดอาการเจ็บปวดจากโรคไขข้ออักเสบ ช่วยแก้ประจำเดือนไม่ปกติของสตรีทางการแพทย์ยังใช้ประโยชน์จากกัญชาในการรักษาโรคและบรรเทาอาการโรคต่าง ๆ ได้หลากหลาย เช่น ปวดหัวไมเกรน แก้อาการสั้นเพ้อ แก้อาการไอ อ่อนล้า หรือกระทั่งโรคมะเร็งบางชนิด เป็นต้น

ดังนั้น ด้วยคุณสมบัติของสารออกฤทธิ์ที่อยู่ในกัญชา จึงนำมาซึ่งผลการศึกษาด้านสรรพคุณของกัญชาในการรักษาโรค ดังนี้

กิลเลอร์โม เวลาสโก (Guillermo Velasco) นักวิจัยของมหาวิทยาลัยคอมพลูเทนส์ (Complutense University) ในกรุงมาดริด ประเทศสเปน และคณะ ค้นพบว่า สารสำคัญในกัญชา (Marijuana) มีฤทธิ์ยับยั้งเซลล์มะเร็งสมองได้ ทำให้นักวิจัยมีความหวังในการพัฒนาต้านมะเร็งที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในอนาคต ซึ่งนักวิจัยได้ตีพิมพ์ผลงานดังกล่าวในวารสาร เจอร์นัล ออฟ คลินิกัล อินเวสติเกชัน (Journal of Clinical Investigation) ของประเทศสหรัฐอเมริกา ฉบับเดือนเมษายน 2552 กรณีที่เมื่อนักวิจัยทดลองฉีดสารเตตระไฮโดรแคนนาบินอล หรือ ทีเอชซี ที่สกัดได้จากกัญชาแก่หนูทดลองที่เป็นมะเร็งในสมองชนิดเดียวกับในคน โดยฉีดทีเอชซีเข้าไปในสมองบริเวณใกล้กับที่มีเซลล์มะเร็งและพบว่า กลุ่มเซลล์มะเร็งบริเวณดังกล่าวค่อย ๆ ลดลง ทั้งนี้ เพราะทีเอชซีไปกระตุ้นเซลล์มะเร็งให้เกิดกระบวนการทำลายตัวเอง (Autophagy)

จากนั้นได้ทดลองในระดับคลินิกกับผู้ป่วยอาสาสมัครจำนวน 2 ราย ที่เป็นเนื้องอกในสมองขั้นรุนแรง โดยการให้สารทีเอชซีเข้าไปในสมองโดยตรง และเมื่อตรวจชิ้นเนื้อเยื่อจากบริเวณดังกล่าวเปรียบเทียบกับก่อนและหลังที่ผู้ป่วยจะได้รับทีเอชซี ซึ่งพบว่าเซลล์เนื้องอกถูกทำลายเพิ่มมากขึ้น ขณะเดียวกันไม่พบผลข้างเคียงใด ๆ จากการรักษาเลย สารทีเอชซีในกัญชาจึงมีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นยาบำบัดการเจริญของเนื้องอกหรือเซลล์มะเร็งได้ในอนาคต

Andras Bilei-Gorzo นักประสาทวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยบอนน์ (University of Bonn) ประเทศเยอรมนี กล่าวว่า ทีมงานได้ฉีดสาร THC ที่สกัดจากกัญชาในปริมาณต่ำเข้าไปใต้ผิวหนังของหนูทดลองที่อายุ 2 ปี อายุ 1 ปีครึ่ง และอายุ 1 ปี และหลังจากหยุดฉีดสารนี้แก่หนูทดลองเป็นระยะเวลาานานติดต่อกัน ตั้งแต่ 7 วัน จนถึงนาน 1 เดือน หนูทดลองที่อายุมากกว่าที่ได้รับสาร THC แบบหลอก จดจำสิ่งที่เคยพบเห็นมาก่อนหน้านี้และสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เคยเจอมาหลายครั้งแล้วได้ไม่คืนัก ส่วนหนูทดลองอายุมากที่ได้รับสาร THC ที่สกัดจากกัญชาจริงมีความจำที่ดีเท่า ๆ กับหนูอายุน้อย สาร THC ที่สกัดจากกัญชามีผลคล้ายกับสารแคนนาบินอยด์ (Cannabinoids) ที่ผลิตได้ตามธรรมชาติในร่างกายคนเรา ซึ่งช่วยให้สมองทำงานที่สำคัญ ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่เมื่ออายุสูงขึ้น ระบบผลิตสารแคนนาบินอยด์ในร่างกายคนเราจะเสื่อมถอยตามไปด้วย มีผลให้ความสามารถในการจดจำลดลง

นอกจากนี้ เนื่องจากวงการแพทย์ในหลายรัฐทั่วประเทศในสหรัฐอเมริกาและประเทศทั่วโลกได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการใช้กัญชาเพื่อการรักษาโรคจนประสบความสำเร็จ และรัฐสภาอูรูกวัยได้รับการโหวตในการสร้างตลาดกัญชาตามกฎหมายครั้งแรกของโลก ซึ่งนับว่าเป็นเรื่องที่ดีเนื่องจากกัญชามีความเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพและต่อไป จะได้มีการศึกษาทางการแพทย์และทางวิทยาศาสตร์อีกหลายการทดลองเพื่อให้สามารถยืนยันผลการวิจัยได้อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป ทั้งนี้ จากการศึกษาทางการแพทย์ที่พิสูจน์ได้ว่ากัญชาสามารถรักษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นการรักษาที่เป็นไปได้สำหรับโรคมะเร็ง ดังตัวอย่างข้อมูลเกี่ยวกับการรักษามะเร็งในแต่ละอวัยวะของร่างกาย ซึ่งมีการตีพิมพ์เผยแพร่แล้วต่อไปนี้คือ

1. ผลการศึกษาที่ดีพิมพ์ในวารสารโรคมะเร็งของประเทศอังกฤษ ดำเนินการโดยภาควิชาชีวเคมีและอนุชีววิทยาที่มหาวิทยาลัยคอมพลูเทินส์ กรุงมาดริด ประเทศสเปน ระบุว่า สาร THC และสารอื่น ๆ ในกัญชามีการเจริญเติบโตของเนื้องอกในสมอง
2. ผลการศึกษาที่ดีพิมพ์ในการดำเนินการของสถาบันวิทยาศาสตร์แห่งชาติของประเทศสหรัฐอเมริกา (Proceedings of the National Academy of Science : PNAS) ระบุว่า cannabinoids ยับยั้งการแพร่กระจายของเซลล์มะเร็งด้านมของมนุษย์
3. ผลการศึกษาที่ดีพิมพ์โดยห้องสมุดแห่งชาติ ของประเทศสหรัฐอเมริกา ระบุว่า สถาบันพืชวิทยาและเภสัชวิทยาจากภาควิชาศัลยกรรมทั่วไปในประเทศเยอรมนีพบว่า Cannabinoids สามารถยับยั้งการลุกลามของเซลล์มะเร็งปอด
4. ผลการศึกษาที่ดีพิมพ์โดยห้องสมุดแห่งชาติ ของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยภาควิชาเภสัชวิทยาและพืชวิทยาของมหาวิทยาลัยเวอร์จิเนียคอมระบุว่า สาร Cannabinoids ทำให้เกิดการตายของเซลล์ในเซลล์มะเร็งเม็ดเลือด

กล่าวโดยสรุปจากข้อมูลที่นำเสนอมาข้างต้นคือ กัญชามีคุณสมบัติในการรักษามะเร็ง และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้กับผู้ป่วยมะเร็ง รวมถึงสาร THC ซึ่งเป็นสารยับยั้งการเจริญเติบโตของเซลล์มะเร็งหลายชนิด และลดการลุกลามของเซลล์มะเร็งได้ค่อนข้างดี อย่างไรก็ตาม แม้กัญชามีสรรพคุณในการรักษาโรค แต่ก็มีโทษต่อร่างกายเช่นกัน กล่าวคือ ทำให้มีอาการคล้ายเมาเหล้าอย่างอ่อน เชื่องซึม และง่วงนอน บางรายอาจสูญเสียความทรงจำได้ นอกจากนี้ยังส่งผลให้เกิดอาการต่าง ๆ ต่อร่างกายมนุษย์ด้วย อาทิ ม่านตาหรี่ ตาแดง มีความผิดปกติของระบบทางเดินหายใจ หัวใจเต้นเร็ว หรือการขับรถในขณะที่เมากัญชาจะก่อให้เกิดอันตรายได้ง่ายขึ้น ทำลายสมรรถภาพทางกาย ทำให้ร่างกายอ่อนแอ และทำให้เกิดโรคต่าง ๆ ได้ และอาจนำมาซึ่งภาวะไตรกลีเซอไรด์ในเลือดสูงและก่อให้เกิดความผิดปกติของหัวใจ ทำให้เกิดภาวะหัวใจล้มเหลวและมีโอกาสป่วยเป็นโรคจิตในภายหลัง นอกจากนี้ยังทำลายความรู้สึกทางเพศ ทำให้ระดับฮอร์โมนเทสโทสเตอโรนในชายลดลง ทำให้เกิดโรคมะเร็งปอด ทำลายการทำงานของระบบทางเดินหายใจ ทำให้มีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคมะเร็ง และหากเป็นหญิงตั้งครรภ์ ทารกที่เกิดมาอาจพิการ ทั้งยังมีผลเสียต่อพัฒนาการของทารกในครรภ์ เนื่องจากกัญชามีฤทธิ์ทำลายโครโมโซมของทารก

เอกสารอ้างอิง

ทักษิณา ข่ายแก้ว. (12 มิถุนายน 2560). “กัญชา” ช่วยหนุทลดอายุมากมีความจำดีขึ้น.

สืบค้น 14 ธันวาคม 2560 จาก <https://www.voathai.com/a/memory-marijuana-tk/3896500.html>

20 ผลการวิจัยทางการแพทย์ที่พิสูจน์กัญชาสามารถรักษาโรคมะเร็งได้. (1 กรกฎาคม 2558). สืบค้น

14 ธันวาคม 2560 จาก <http://20sciencecannabisoil.blogspot.com/>

Med Thai Posted. (19 มิถุนายน 2560). กัญชาสรรพคุณและประโยชน์ของต้นกัญชา 30 ข้อ !. สืบค้น

28 พฤศจิกายน 2560 จาก <https://medthai.com/%E0%B8%81%E0%B8%B1%E0%B8%8D%E0%B8%8A%E0%B8%B2/>

MGR Online. (1 สิงหาคม 2560). การวิจัยเรื่องกัญชารักษาโรค. สืบค้น 14 ธันวาคม 2560 จาก

<https://www.manager.co.th/Local/ViewNews.aspx?NewsID=9600000078153>

Phornpimon. (17 มกราคม 2560). งานวิจัย ม.รังสิตต่อกัญชา “กัญชา” รักษา มะเร็ง. สืบค้น 14 ธันวาคม

2560. จาก <http://www.thaiquote.org>

ภาพอ้างอิง

Clipmass. (2556). 1.3 ล้านชีวิตสัตว์ทดลองเพื่อชีวิตมนุษยชาติ. สืบค้น 16 มีนาคม 2561 จาก

<https://www.clipmass.com/story/77139>